

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAISKY.

Roč. VI.

Turč. Sv. Martin, 30. Júna 1875.

Číslo 6.

Poslednie poľúbenie.

(XXX. jan. 1875.)

Naš Martinom čierne zavisly mrákavy,
Nárek sa rozlieha šire usedavy,
Do svätiny umien bijú divé hromy —
Či mladý, či starý — v žiali ruky lomí.

Ach! zpuštnúť už musí tá drahá svätina,
Ktorá nie jedného slovenského syna,
Sladkým vied krestanských mliekom napájala,
Dušu ku výšinám cnosti povznášala.

Ach! lúčiť sa musí s obľúbenou školou
Smutný krádel našich mladušských sokolov,
Od srdca ctných Otcov, silou odorvaný —
Rozletí sa smutne v šire sveta strany.

Ale, znajte i vy, šlachetní Otcovia,
I vy, mladi našej nevinnej, zhúbcovia,
Že lásku posvätnú, čo v jich srdci horí,
So sebou poneseš prez doly a hory.

A čo jich i na kraj sveta zaženiete,
Oj, niečo tej moci na tom Božom svete,
Čoby semä lásky k viere, rodu cnosti
Vykorenila z jich srdca vniutornosti!

* * *

Čo to? ešte raz svätina roztvára sa?
Sto junov jarých do lona jej sa rojí —
Mlieko a krev! mladuška všetko chasa!
U prosred nej zocelovaný v boji, —
Zarmútený, no nezlomený stojí
Vážny učbárov sbor! —

Družina to k smrti odsúdená,
Okamih to žialneho rozlúčenia!
Hlboký bôľ útroby duše striasa,
V oku slza a v srdci tieseň —
Aj, tu zavzne velebná pieseň,
Zo sto niader posvätný chór:

„Čo Bôh činí, vše dobré jest!“ —

Druh druhu si ku srdcu vinie,
Hlas kvilby pieseň preráza,
Spev tichne a družina mladá
Pred Vševládny do prachu padá,
Z úst otcových modlitba plynie,
I zo sto srdc k nebu sa vznáša:

„Bože! Tys svedkom našej nevinnosti,
Bože! Tys svedkom krivdy nevidanej,
Ktorá sa deje, hľa, nám ubiedeným!
Pre Teba, Bože, jímání bývame,
Pre pravdu Tvoju svet nás nenávidí,
Ukrutne honí nás z mesta do mesta!
Oltáre naše, — čo sme postavili
Ku Tvojej pocte — nelútostne borí,
Rozháňa svetom šírym dietky naše,
Ktoré sme službe Tvojej posvätili!
O, smiluj že sa už nad nami, Pane,
Pomsti, oh pomsti ťažké krivdy naše,
Zaštití nevinných nás brkom mohutným
Pred krivdou nezaslúženou,
A praj víťazstvo svätej pravde Tvojej
I našej!“

„Ameň!“ — zo všetkých strán sa poozýva,
A junač vstáva srdcom oblahčeným
A jasne svieta oko zaslené
Vierou k nebu rozžiarenou! —
Aj, tu nový zvuk plní svät priestory,
Prúdom mohutným a vífazoslavne:

„Hrad prepevný jest Pán Bôh náš!“
I jakby naliat života nového
Do srdce, do duší zklúčených,
Tak všetko vókol nádejou ožíva,
A v duši svojej lúbezne sníva
O dňoch budúcich — blažených!

A zase tichosť — Otec hovorí!
Po bládom líci kalná mu slza plynie,
Hlas trasavý z útrov sa vinie —
Lež v oku vernom plameňná láska horí!

„Detičky drahé, synovia milí,
Miláčkovia našich duší!
Už sa, hľa, svázok náš Bohu milý
S dňom týmto trhá a ruší.

Nesmieme vás už k živým prameňom
Kresťanskej vedy vodievat,
Nesmieme vás už svätým plameňom
Viery a cnosti sohrievat!

Vôľa vysokých — nie naša vina
Ten žiaľ na vás uvalila,
Že zpusťnúť musí táto svätina,
Všetkým nám drahá a milá.
Nuž idte, dietky, žite blažene,
Žite verní pravde, ctnosti,
Porúčame vás všetkých skrúšene
V ochranu Božej milosti!“

I nastalo sviatočné okamženie,
Zo sto synov naklonil sa k jednému,
A privinuv ho k srdcu rozzialenému,
Dal mu poslednie Otca polúbenie!

„Všetkým vám, dietky milené,
Všetkým vám tento bozk horúci,
O budte že nim posvätené
Za národ v službe Božej, vrúci!
Noste všade, kamkoľvek prijdete
Česť našu i česť národa,
Ktorý zrodil vás a vystavil vám
Ťažkou obetou tento už spustlý chrám,
Na jehož rupy padajú slzy vaše.
O, polievajte jich, o polievajte,
Nie len slzou z oka zkaleného,
Lež i rosou z čela zbrodeného —
A uzriete ho — dá Bôh — v krátkom čase
V novej sile, ozdobe a kráse!“

D. Maróthy.

Ján Švehla.

Historická povesť od *Václava Vlčka.*

(Pokračovanie.)

VI.

Kráľ Matias bol hned v septembri roku 1465 v dôvernom liste osvedčil sa pápežovi: „Už som sa ja raz, najsvätejší otče, svätej Rímskej stolici celého seba obetoval i s kráľovstvom svojim. Nič mi tak ťažkého, nič tak nebezpečného ani Boží námestník na zemi, áno ani Bôh sám, nariadiť nemôže, čo bych pred seba vziať za vec pobožnú a spasiteľnú nepckladal, k čomu bych smele neodvážil sa: zvláste keď robiť sa má za upevnenie viery katolickej a potrenie nevery ľudí nešlachetných. Ano, mňa nepohnú ani dávne smluvy

z potreby časov uzavrené, o ktorých viem, že autoritou apoštolskou môžu všetky snadno zrušené byť; ba ano, ani najmenej nedesím sa pred mocou kohokolvek.“

V skutku nebola to horlivosť vo viere, o ktorej sa Matias u stolice apoštolskej tak zjavne a vrele zmiňoval, ale len žiadosť, aby hlavu svoju ozdobil novou korunou. Prvú, uhorskú, bol mu zaopatril pán Juro z Podebrad; druhú chcel ztrhnúť z hlavy tomuže Jurovi, ktorý bol až do roku 1464 jeho svokrom, a nič by sa nebol ani vtedy rozpakoval, keby nebol mal k tomu slušní

zásteru. No tu poskytoval sa mu slub, že môže jako za boj proti neveriacim Turkom, tak i za boj proti zleveriacim Čechom iste byť odplatený jak v nebi tak i na zemi.

Za dva mesiace po tomto ponúkaní sa pápež „mocou Boha všemohúceho i blahoslavených apoštolov Petra a Pavla, všetkých pánov a zemanov, všetky obce miest, mestočiek, hradov a dedín, a všetky jednotlivé osoby v kráľovstve českom, markgrofstve moravskom i v Sliezske, kým to kráľovstvo nebude opatrené kráľom kresťanským, od všetkej prísahy vernosti, manstva, poddanosti a služby Jurovi z Podebrad činené lebo robiť obvyklé, osvobodil a pod vyhrážaním Božieho súdu napomínal, aby vernosť nepreukazovali človekovi kacierovi, odpornému Bohu.“

Minul celý rok, a slovo pápežovo nevydalo ovocia. Kráľ Juro sedel na tróne pevne jako predtým; v Čechách ani ti páni, ktorí z ohľadov sobeckých hľadeli pozbaviť sa vernosti, ktorú kráľovi prisahali, v čele majúč Zdenka Šternberka, neodvážili sa vyhlásenie pápežove použiť čo zamienky.

No, ani kráľovi Matiašovi, ktorý rozväzovanie starých záväzkov od stolice apoštolskej tak ochotne užíval, ošemetnosť jeho nevydarila sa. Proti vôli svojej vsotený bol do vojny s Turkami, i musel hájiť trón, ktorý mal, a prenechať dobývanie iného, ktorý dosiahnuť chcel. Ale keď vojnu Bosenskú víťazne dokončil, ihneď sa chystal k tomu, aby siahol po korune českej. Preto ponáhlal sa na sever svojej zeme.

Po celý ten čas neprestal sa kráľovi Jurovi čo priateľ pretvarovať; teraz ale už umienil si stoj čo stoj vyhladať si príčinu k zrušeniu mieru. Nešlo to snadno; menej prudkým, no spolu dôrazným a jako majster nad učňa skúsenejším bol jeho sok, i ničil s myslou nerozhorčenou jedným siahnutím ruky tkaninu, ktorú nevdačný zať mnohými úškokami vždy zosnoval.

Matiaš neomdlieval, lež stával sa čím ďalej tým netrpezlivejším. Veď dostal nepochybné zprávy, že vlnajšie jeho ponuknutie sa proti Čechom stolica pápežská nevelkou odmeňuje uznalostou. On ešte nebol našiel

príležitosť, aby dla výslovnej žiadosti jej zrušil „nekďajšie sväzky:“ a už zase pápež korunu českú verejne Kazimírovi poľskému ponúkal. Ba neponúkal len, ale vnucoval; lebo mu bol s križiakmi pruskými pomáhal uzavrieť prímerie po mnohoročnej vojne len pod tou výminkou, aby prijal kráľovstvo české.

Kazimír nielen bol ku prijatiu daru takého o mnoho váhavejší lež Matiaš, ale kázal poslom svojim, aby skôr do Prahy k Jurovi išli a aby ho poučili, že všetkeho nepriateľského podniknutia proti nemu sa odrieka. Vzdor tomu volano bolo s dôrazom naňho z Ríma, by lebo on sám alebo jedon zo synov jeho kráľom českým ihneď sa stal, vo Vratislave sa usadil, a peňazmi z komory apoštolskej hojne podporovaný na kráľa Jura vojnu pozdvihol.

Keď sa o tom všetkom Matiaš dozvedel, rozhorlil sa náramne.

„Ja Turkov porážam,“ zvolal, „a za odmenu toho mňa odstrkuje pápež jako chlapca na stranu i strká korunu, drier mi už ponúkanú, Poliakovi na neochotnú hlavu! Majstrovsky, najsvätejší otče! Ja som už dost povolnosti ukázal, abys veril, že za pobozkanie tvojho obuvu pokorne si od teba dám šliaapnúť na krk! Sbíeraj na pluk svojich nápadníkov pre korunu českú nováčkov čo i medzi Turčínmi; ja ťa svojim časom na to upozorním, že panovníci nie sú nájomníkmi korún, s ktorými ty bys mohol ísť znovu na trh, kedykoľvek sa ti zachce!“

V tom práve čase došli poslovia z tábora Bratrov do kráľovského dvora.

Hnev Matiašov obrátil sa na inú stranu.

Keď sa dozvedel o vpáde záhubných tých rôt, chcel hneď, ačkoľvek zaneprázdnený vojnou Bosenskou, na svojej pôde jich zničiť; no miesto toho utrpelo vojsko jeho i pomocníci nemeckí od nich strašnú porážku, a Bratria v zemi jeho prevádzali svoje hospodárstvo ďalej i nedbali na hnev jeho nič.

Prchlivý kráľ kypel pomstou, ktorej to vhod prichádzalo, že Bratria riada pri Kostolanoch bezstarostne. Tu sa mu ozámilo, že prišlo od nich posolstvo na niekoľko koňoch veľmi nádherné.

„Bestie — vyhodit jich dám!“ rozzúril sa kráľ. No hneď inak si rozmyslel; veď boli by ľahko pred jeho pomstou utiekali, keby jim ju napred celkom ukázal.

I rozkázal predpustiť poslov. V čele jich bol Vintier.

„Nech ráci milosť vaša, najjasnejší kráľu,“ počal Vintier, „priaznive vypočúť, s jakým posolstvom vypravili nás k vám Bratri naši.“

„Posolstvom?“ zvolal Matiaš. „Nevychlubuj sa, zdvorilý pane, jako by si s kráľom uhorským prišiel vyjednávať! S čím ťa zlopovestná, prekliata zberba tvojich spoločníkov ku mne vypraviť môže, je len zkrúšená prosba o milosť. Na šibenicu patríte všetci, popravisť a peklu dávno ste prepadli: a opovažujete sa prichádzať mi na oči, jako by ste so mnou na mojej vlastnej pôde vyjednávať mohli?“

„Milosť vaša nech sa neráci rozhorliť,“ odpovedal Vintier pevne. „Nestojíme prvý raz na pôde uhorskej. Nenie tomu ešte ani deväť rokov, keď vaša jasnosť zdržovali ste sa mimo vlasti, čo zatým na Rákoši pri Pešti na prestol kráľovský ste boli povýšený. To by sa nikdy nebolo podarilo bez prítomnosti týchže Bratrov, od ktorých my prichádzame, ktorí vám jako vtedy ústami našimi svoje služby opäť ponúkajú za slušné výminky.“

„Bezočatí opovážlivci!“ zahrnel kráľ. „Za nádeňnícku prácu svoju vzali ste svoj plat: rozepamätajte sa, jak hrubými ste boli upomínačmi! Teraz ja mám požadovať dlhy u vás — viny vaše sú bez počtu a medzi; a vy prichádzate si ešte pre novú odmenu?“

„Prichádzame s tým, čo nám Bratri naložili,“ riekol Vintier. „Vaša milosť nech ráci dobrotive uveriť, že jich k tomu ani nepúdila bezočivosť, ani nedohnal strach.“

Matiaš triasol sa zlostou na tele.

„Vyriaď jim,“ zkríkol, „že odpoveď zjavnú skoro odo mňa dostanú!“

S tým odišli poslanci.

„Hrs'ka jich je,“ hneval sa kráľ, „ale lotrov odvážlivých! Plenia kraje moje, zdieľajú poddaných mojich s nezbednosťou k viere nepodobnou, a pri tom obracajú sa ku mne jako nástupca Mahomedov, jako bych sa pred jich mocou triasť musel!“

I zaumienil si, že jich nielen nelútostne potresce, ale i celkom zničí.

V tábore braterskom nečakali takú odpoveď. V tú chvíľu zmizly všetky stopy pokoja; vojna s kráľom uhorským bola nevyhnutelná, áno bola už predo dvermi. Moc, s ktorou mali zápasit', bola proti počtu jich ohromná, nebolo možno nevidet tak veľkého nebezpečenstva, jaké Bratrom ešte nikdy nebrosilo.

Zrazu zmizla z tábora všetka veselost pohodlného života; ale nenastúpilo ani zdesenie, ani úzkost. Zanikol veselý hovor a rozpustilý smiech; no hlučnejší lež inokedy hlahol ozýval sa v tej obci, ktorá opäť na seba vzala tvornosť celkom válečnú. Za niekoľko hodín stala sa taká premena, že ťažko bolo uverit' očiam. Mužovia v plnej zbroji, pohľady jich hrozivé, pokriky bez žartu; v celom tábore behanie na všetky strany a usilovné pracovanie. A ešte nikto nevydal rozkazy.

Švehla rozhodol sa v okamžení. Keď počul, jako Matiaš poslov odohnal, a vidiac ťažké postavenie, jaké Bratrom nastávalo, nepomyslel na odchod z tábora, no chystal sa horlive jako ostatní.

„Čože, pane Švehla,“ prišiel k nemu Vintier, „ešte nás chceš opustiť?“

„Spolok s Huňadom nevydaril sa vám,“ znela odpoveď. „O jeho milosť nebol bych sa s vami delil; jeho hnev snášať ani drier som sa neodťahoval. Chcel som Bratrom inak radit', lež ty, nie ale zradit'. Teraz je tu potrebná moja ruka.“

„A tvoje rozkazy,“ doložil Vintier.

Rozišli sa bez všetkej trpkosti, veď preniknutí boli jedným smýšľaním.

Švehla išiel k Adléte.

„Búrlivé mrákavy,“ hovoril, „sháňajú sa nad táborem našim. Kráľ Matiaš tiahne proti nám s veľkou mocou. Keby naši boli uzavreli spolok s nim, bol bych sa odtrhol od nich; teraz zostanem.“

Po malej prestávke dokladal:

„Tvoje zdravie je posial v nebezpečenstve; no, nemožno odkladať, aby si sa začas ztadeto vysvobodila.“

Tvár devina pohla sa očividome; keď prichádzala zpráva tá celkom mimo nazdania.

„Ty Bohuša,“ obrátil sa hajtman ku vdove, „alebo mi sver svojho Jacka, alebo i jeho vezmi so sebou: no neodlučuj sa od panny; lebo ju musíš ošetrovať a i ty ju sama miluješ.“

„A kam sa máme obrátiť?“ pýtala sa Bohuša.

„Sám vás odprevadím — ale kam, musím skôr od teba sa dozvedieť,“ riekol Švehla k Adléte. „Najlepšie bude tuším, aby sa ukryla v nektorom klástore.“

Čakal na jej odpoveď; ona pozerala naň s jakousi nejistotou.

„Nesmiem tu ostať?“ pýtala sa po chvílke tichým hlasom.

„To nemožno,“ riekol Švehla. „Lebo dojista sa tu strhne boj.“

„Keby nič iného neprekážalo,“ hovorí Adléta žive, „prosím, abys ma tu nechal.“

Teraz prekvapený bol hajtman, takže vlastným ušam neveril.

„Tu ta nechať?“ opakoval. „Veď sama neznáš, čo to znamená? To niesú kolby, turnaje —“

„Tolko je tu žien!“ vpadla mu Adléta do reči. „Pros za mňa, dobrá Bohuša, abych smela tu ostať s vami!“

„Či asnaď blúzni znovu?“ pýtal sa Švehla v duchu pátrave upierajúc zrak na tvár devinu.

Nie, nebolo to blúznenie; žiadosť zostať bola tam zreteľne napísaná. Zarovň ale čosi bolo primiešané, čo nevyslovila, čomu Švehla jasne neporozumel, čo ale dušu jeho netušeným bleskom radosti preniklo. Zaplanula pred nim žiara, že oko oslnené ani zniesť ju nemohlo.

„Tu zostať!“ riekol sklopujúc oči. „To je odvážlivé odhodlanie; nesmieš sa prenáhlif. Dobre si rozmysli, a poradte sa spolu. Prijdem pozdejšie zase.“

S tým odišiel — nie žeby chcel Adléte dať čas k inému rozmysleniu, ale že nemal odvahy, aby stál na jej vylúčení z tábora a to tým menej pre to, čo čítal v jej pohlade.

„Jaká to myšlienka!“ hovoril k sebe. „Prečo chce zostať? Ona, privykla na kráľovské pohodlie, odvoláva sa k ženám táborským!“

Čosi nežnejšieho a utajenejšieho, lež aby do slov zaobalené byť mohlo, šepkalo, že rozhodnutie Adléto je pre neho lichotivé.

Prenasledujúc túto myšlienku čím ďalej tým menej bol mysle veselej.

„Klamem sa,“ hovoril. „Nedobre som videl. A keby tomu skutočne bolo tak, keby panna k vôli mne tu chcela zostať i počas obliehania: malú z toho smiem si brať potechu. Riekol som jej nedávno s výčitkou, žeby nechcela byť jednou zo žien Braterských: po tom slove podlahla mdlobám — tú výčitku chce vyvrátiť činom. Pošetilým činom!“

Po chvílke odhadzoval od seba novú myšlienku ešte nevriejšie.

„Prehliadla ma. Vie dobre, čo to život zmarený. Nenie ku mne lahostajná — no cit, s ktorým sa ku mne zklania, jest útrpnosť. Proti nej som žobrák, ktorého takou almužnou obdarovať nemôže!“

I pozdvihol hrdo hlavu.

„Netreba mi, abych žil jednoduchými odrobinkami ženského polutovania. Môj život bol ničomný; nedopustím, aby sa stal i opovrhlivým!“

S takým úmyslom vrátil sa pozdejšie k Adléte.

„Nemožno odkladať,“ riekol jej. „Zajtra snaď už nemohol bych sa vydať z tábora sám; kráľ beztak zdržuje sa nazpäť mimo nazdania. Jako si sebe rozvážila?“

„Zostávam pri svojej prosbe.“

„Ale rozváž si, čo sa tu bude robiť! Kráľ oblahne náš tábor. Lomoz bitky nezatichne ani vo dne ani v noci; strelba hrabých pušiek, ryk válečný, bedákanie ranených, khatba zúrivých bojovníkov. Nebude oddychnutia; lahodného slova nepočuješ. Bohuša, čoby i bola ustavične pri tebe, obťažaná bude utrapami boja. Nespoliehaj sa na to, že naše ženy tu zostanú; tys vždy bola ušetrená tým, čomu ony privykly za mnohé roky.“

„Ale privykať odhodlala sa každá, i Bohuša!“ riekla deva s pohľadom i hlasom, v ktorom odhodlanosť i prosba, jako i utajená oboch pohnútká neodolateľne sa spojily.

Švehla trhol sebou — i odvrátil nejasné celo, až sa Adléta nalakala.

„Ale,“ dokladala chytrou celá zmenená vo tvári, „kebych tu mala ostáť komukolvek na farchu a očam tvojim na urážku — ráč, prosím, so mnou bez okolkov naložiť dľa vôle svojej!“

Bohuša nechtiac sa do toho trapného rozhovoru zamiešať, vyšla von s okom zasľazeným. Po dlhšej prestávke obrátil sa rytier k nemocnej i sadol si vedľa jej lôžka.

„Rozumej mi,“ hovoril mäkkým hlasom, hľadiac jej uprene do očí. „Moja vóla je len, abys ušla utrapom boja a nebezpečenstvám.“

„Ja to viem — ó ver mi!“ zašopkala ona s tou dojímavou vďačnosťou.

Švehla chytil ju nežne za ruku, riekol ešte mäkkším hlasom:

„Prečo nechceš opustiť tábor?“

A keď nemohla pohľad jeho sniesť, zrak svoj klopila a k nemu zdvihala, riekol:

„Adléta, ty so mnou máš lútosť, či to nenie pravda?“

Opäť neodpovedala.

„Adléta,“ počal rytier znovu, „snad nechceš len preto tábor opustiť, abys ukázala myseľ niebojazlivú? — Adléta,“ riekol povýšeným hlasom, keď ešte mlčala, „ty bys vo mne mohla vzbudiť klam, ktorý by ma veľmi biednym urobil! To ty nechceš. Osud môj nenie od Bratrov nerozlučný; neviem, jako vyjdeme z boja nastávajúceho — snadno môžem skoro naísť tu hrob. I pýtam sa ta naposledy, čo mám urobiť v prospech tvoj — tebe po vôli, kým ešte môžem?“

„Dopraj mi, abych smela tu ostáť!“ . . . odpovedala deva hlasom trasúcim, so slzou v oku, kladúc tvár svoju na ruku jeho. „Ty mužu šlachetný! . . .“

„Ty duša anjelská!“ riekol on po dlhom — dlhom pohľade. „Ój, kebyš nikdy, nikdy nelutovala! . . .“

A viac nehovorili. Duše jich pozeraly na seba, cíť vlnil sa perlami, ktoré od oboch na vzájom sa miesily.

Až sa mladý muž vzhopil nemohúc sniesť v sebe prídenie tak nezvyklé.

„Buď zdravá,“ riekol v nevyslovnom pohnutí. „Ój, buď mi zdravá!“

I odišiel.

Ona hľadela za nim s tvárou nebesky pokojnou; veď mala istotu, že sa objaví, jak pravdive povedala každé slovo o svojom živote.

A keď teraz Švehla nachádzal sa v hluku válečnom, nezabúdzať, čo sa udalo v nedávnej chvíľke.

„Tu,“ hovoril obzerajúc sa po tábore, „tu viac platí rozhodnutie jej medzi kráľom a mnou, lež niekdy pri dvore!“

A opäť zpytoval seba samého i riekol s podivením:

„Čo sa to deje? Taká spanilosť, tak vzletný duch — jak nepatrný vo všetkom proti nej som ja!“

Keď pozrel von z tábora do kraja, jak iným ohňom zaplápolal v ňom duch bojovný!

„Prijď, Huňadu — teraz prijď!“

I stalo sa to skoro.

Do rána pokryl sňah prvýraz zem, a na bielom obzore objavili sa toho dňa — z prvých mesiaca decembra — prví uhorskí jazdci. Bratři, jakokolvek tábor drier už starostlive a majstrovsy bol opevnený, preca ešte v ňom i jeho okolí pilne pracovali.

Odpoluďnia strhla sa silná chumelica; vyslaní vyzvedači i za tmy ešte ustavične donášali zprávy, že kráľovské vojsko je na pochode.

„Jak usilovne doháňa, čo drier zanedbal!“ prehodil ktosi.

„On bez úskoku nič nevykoná,“ hovoril na to Švehla.

„Čo by to bol i úskok pštrosov, úskok musí byť! — Nech je všetko pohotove na svojom mieste,“ hovoril k hajtmanom, „bude nám bez pochyby odražať prvý útok. Matias neodolá tomu lákaniu, aby sa na poduške nového sňahu priblížil ticho — nepozorovane! Bude nás prekvapovať!“

Zašiel ešte i k Adléte.

„Jako sa máš, tichá trpitelka?“

„Mile, utešene — ver!“

„Bojím sa dnešnej noci.“

„Ty že sa bojíš?“

„Hrozí prvou srážkou. Nebudeš sa báť?“

„Len o tvoj život. Šetri ho!“

„Ty dobrá! Pranie tvoje chrániť ma bude najbezpečnejšie.“

„A pripomni si! . . .“

Švehla nemýlil sa v úmysle kráľovom.

Stráže Braterské ustavične cíľaly bližšie ku táboru, i nepúšťaly sa do žiadneho boja. Nebolo pomysleť na žiadnu zálohu. Bratrov proti kráľovi bola práve len hrstka, sila jich bola veľiká len v tábore.

Až po poľnoci hučal vzduchom udusený hlahol blížiacich sa nepriateľov, prudký vetor pomáhal ho utajovať. No v celom tábore nik nespál; mužstvo so zbraňou prichystanou stálo pohotove, ale ohne byly čo najviac oslabené, len čo by sa prichystané, pred snahom ukryté pälivo na chytró zažat' mohli.

„Ochladia sa v prenáhlení svojom, jestli podniknú hneď útok,“ hovorili Bratri medzi sebou. „Jaké známosti môžu mať o našom tábore?“

„Madarovi je odvážlivosť najkrajšou cnosťou,“ podotkol Vanek, „čoby bola celá slepá alebo i bezhlavá.“

„Nastalo utíšenie!“ volal Švehla prítlu-meným hlasom. „Horiace látky držte v rukách. — Počujete?“

Hluk ozval sa znovu ale už pochádzal z pravidelných pohybov.

„Ohne!“ zakryčal Švehla.

A v najbližšej chvíľke vyšľahly na početných miestach jasné plamene. Uhria vidiac, že úskok jich je zmarený, nekládli ďalej väzby hrdlám svojim: tak zahučal okolo tábora zrazu vlnobitý rev, s ktorým sa nepriatelia rútili k násypom.

Počala strelba.

Delá Braterské zle riadily v zástupoch uhorských, no vždy nové prúdy valily sa jako zo žriedla bezodného.

„Jaká to pohodlná práca!“ smial sa jazvami na tváre pokrytý Nemeč — ten istý, ktorý sa bol nedávno chválil, že mu nikto roven nenie — práve srážajúc na najkrajnejších násypoch vztekem soptiaceho Madara. „Človekovi je, jakoby plácačkou muchy mlátil. Žiadna rytierska cnosť. Zaspím pri tom!“

V tom začícala mu strielka okolo ucha.

„Ďakujem!“ zvolal utrhujúc hlavu stranou. —

„Ale veď máš vo tvári brázdu, Volfráme!“ riekol najbližší sused.

„To mi aspon zahnało driemotu!“ odpovedal on. „Ďakujem, vy hlupáci! Strielajú ta, kde už nič na mne pokazit nemôžu!“

Konečne poznali Uhria, že je útok daromný; i ucíľli po veľkých ztratách.

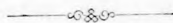
Ráno uzreli sa v tábore jako na ostrove; okolo nich vlnilo sa more vojska Matiašovho. Tento, aby nedal nepriateľom oddychu, obnovil útok za dňa; ale i ten, jakokolvek na oklamanie obliehaných veľmi zchytrale vedený, odrazený je od nich jakoby hračkou.

Kráľ presvedčil sa dostatočne, že nardarmo udiera hlavou proti tejto skale. Upustiac od útoku rozbil stány svoje okolo tábora, i počal chystať priekopy, koše, ploty a iné obliehajúce prosriedky. I zaprisahával sa, že spupných tých zbojníkov až do poslednieho vyhubí.

No Bratri nebáli sa. Jak majstrovsky boli ohradení, tak výborne boli zásobení potravou.

„Budeme,“ tak súdili všetci, „snadno móct tak dlho vzdorovať. kým buď kráľa prinútime k výhodnej smluve, alebo najdeme spojenca, ktorý nám od obležania pomôže.“

(Pokračovanie nasleduje.)



Žižkovci.

Povešť z doby pred osvobodenním Budína od Turkov.

Šerejú sa rummy hradu
Na strmom skalisku
A húkaním svojim hlási
Sova polnoc blízku.

A keď mlatom na zvon bila
Jedonášt hodina,
Tu v tom hrade div divúci
Ožívať počína.

Zem sa ztrasie a zpod zeme
Vykvitne hrad jasný,
Zlaté strechy, štíhle väže,
Skvos stavby úžasny.

Mocné valy v troch prstenoch
Kol hradu sa ženú,
Strážia trojím železivom
Bránu ztarasenú.

A na valoch a na väziach
Vojská pohotove,
Lesklé zbrane ožiaruje
Mesiačik v obnove.

A pod skalou Váh sa roní,
Tatier bujný dieťa,
V jeho vlnkách tisíc svetiel
Z hradu sa trblieta.

A tak si vám hrdó zbluká
Plnučký rozmaru,
Jako keď si milý kráča
S milou ku oltáru.

Tu na hlavnej bráne hradu
Stráže zatrúbily,
Tie slovenské šire kraje
Životom ožily.

Od východu, od západu,
Od juhu, severu,
Na koníkoch sa ku hradu
Vítazovia berú.

Hradným mostom dupot koní
Cvála durným cvalom
A ten ozon britkých mečov
Len tak hrmí bralom.

A vífazi obsadili
V siení stôl široký;
Predok vedie pán z Trocnova
Žižka jednooký.

Kolo neho Pankráč, Jiskra,
Bratia z Podmanínu,
Švehla, Pribík, Jarošovci
Od Vltavotýnu.

A tá šlachta našich Tatier
Svieti medzi nimi,
Jak ten mesiac medzi hviezdmi
Priestory nočnými.

O dvojostry meč sa opre
Rameno Žižkovo;
A hruď citom rozvlnená
Rečie také slovo:

„Bože, zbav nás všeho zlého,
Potlač hriech, zlosť, pýchu
A požehnej svojim verným
Bratrikom z Kalichu.

Oj vy bratia v boji slavní
Od zlatej Vltavy,
Od Moravy, Váhu, Hrona,
Od mutnej Šajavy!

Hľadte, vókol slavských Tatier
Na ten žiaľ hlboký,
Ten národ náš trojím bičom
Šlahá vrah divoký.

Jedným przní kalich Pána,
Druhým reč mu haní
A tým tretím vlast slovenskú
Milovať mu bráni.

Trojica to Slovenovi
Svätá po vše veky,
Za ňou nieraz žirným poľom
Tiekly krve rieky.

A hrdinským on ramenom
Bije boj nerovný,
Nepriateľov veľká sila —
A on malý, skrovný.

Oj, vy bratia v bojoch slavní
Od zlatej Vltavy,
Od Moravy, Váhu, Hrona,
Od mutnej Šajavy!

Ta sa, bratom ku pomoci,
Kalich našim vodcom,
Dajme cítiť naše päsťe
Tatier rodu škodcom.

My sme verní bojovníci
Toho nad hviezdami,
V boj za kalich, za svobodu!
Pane budiž s nami!*

A pokonné sotva slovo
Sieňou odovzdalo,
Jedným citom v celom hrade
„Mor ho!“ zahrnelo.

Mosty lahly a nimi sa
Do krutého boja
Na jarabom koňstve žene
Tá družina moja.

Za ňou celá hora pešech
S hviezdami a mlaty.
Beda, koho raz pochytia
Tie víťazné čaty.

Považím sa spev válečný
Ozýva ozonom,
Tu dvanásť uderila
Polnoc hradným zvonom. —

Zmizlo vojsko, spevy jeho
Razom onemely,
A ten hrdý hrad zas leží
V rumoch osamelý.

Ticho, clivo, pod Tatrami
Bôľ a žiaľ hlboký,
Ten národ náš trojím bičom
Šľahá vrah divoky.

A syn Tatier nepopúšťa,
Stojí si na svojom —
Ale kto vie, samotný súc,
Či nezhyne bojom?

Hľa, pozrite, k Tatrám strachou
Od zlatej Vltavy
Kolíše sa kôsi zora,
Piná jasnej slávy.

Zora, zora, jasná zora
A v nej kalich zlatý
Za kalichom nič' takého
Jako vojov čaty.

A taký chýr sa popletá
V tom slovenskom ľudu,
Keď vraj zora tá k nám príjde,
Lepšie časy budú.

Takú pieseň tam na Váhu
Spieva Vila mladá:
„Kto druhému jamu kope,
Sám do nej upadá!“

Adolf Svätopluk Osvald.

Borovica.

Prostonárodnia povest od *J. C. Andersena.*

Kde bolo, tam bolo, bola raz jedna švarná nízunká borovica. Stála na vršku prosred lesa a mala veľmi ľúbezne bývanie. Slniečko svietilo na ňu, povetria mala do sytosti a okolo nej rástlo mnoho väčších družičiek, jak borovic tak jedlí. Malá borovica priala si veľmi, aby bola väčšia. Ne-
tešilo ju teplé slniečko a čerstvé povetrie, nestarala sa o dietky dedičanov, ktoré sa okolo nej potulovaly a štebotaly, keď prišli

do hája na jahody. Niekdy prišli deturence k nej s naplneným hrnčekom, alebo mali jahody na stebľách ponavliekané; i posadaly si vedľa nízkej borovice a hovorievaly:

„Hľadte, jak je pekná maličká!“

A to nechcela borovica ani počuť.

Na druhý rok bola o jedon a síce zra-
lejší vrubľik väčšia, a o rok na to ešte o je-
don; lebo na borovicach môže sa vždy po-
dľa vrubľikov poznať, kolko rokov už rastú.

„Oj kebych bola tak veľkým stromom, jako sú tie ostatnie!“ vzdychávala borovica; „i mohla bych svoje konáre rozšíriť a s kornoukou do ďalekého sveta pozerat! Ptáčkovia stavali by svoje hniezda na mojich haluzach, a keby vetor vial, uklaňala bych sa po panský, jako tie ostatnie!“

A tak netešily ju líce slnečné, ani ptáčky, ani zore na oblohe nebeskej, ktoré z rána a z večera nad ňou stávaly.

Keď prišla zima a sňah ležal vokol a leskol i blyštal sa, tu prichádzal často nektory zajačok a preskočil malú borovicu — a to ešte len bolo k zlosti! — Ale dve zimy prešly, a na tretiu zimu bola borovica už tak veľká, že musel zajac okolo bežať.

„Oh, rásť a vyrásť, veľkou byť a dospelou — to je najkrásnejšie na tomto svete,“ myslela borovica.

V jaseň prichádzali vždy drevorubači a zotali niekoľko najväčších stromov; to sa stávalo čo rok, a malá borovica, ktorá pekne rúče rástla, triasla sa strachom; lebo tie veľké nádherné stromy padaly s veľkým praskotom na zem; haluzy sa jim obsekaly, i boly potom nahé a štíhle, tak že neboly k poznaniu. I boly na voz naložené a koue jich tahali von z hája.

A kam jich viezli?

Čo sa s nimi stalo?

Na jar, keď prileteli čápi a lastovičky, opytovala sa jich borovica:

„Či nevíete, kam jich viezli? Nesretili ste jich na ceste?“

Milé lastovičky nič nevedeli, čáp sa ale zamyslel, pokyvol hlavou a riekol:

„Ano, myslím, že som jich videl! Posretil som niekoľko nových lodí, keď som z Egypta tiahol; na loďach bolo niekoľko pyšných sťažnov; mne sa zdá, že to boly ony, voňaly borovinou. Môžem fa od nich pozdravovať; ano! tie sú hrdé! tie sú pyšné!“

„Oh, kebych bola už tak veľká, žebych i ja morom mohla plávať! A čo je vlastne to more a jako vyzerá?“

„Ach to sa nedá ani vyslovit,“ hovoril čáp a odletel. —

„Teš sa zo svojej mladosti!“ hovorily líce slnečné; „teš sa z jarého zrastu, z mladistvého života, ktorý je v tebe.“

A vetriček polúbil borovicu a rosa plakala slzičky, — no borovica jim neporozumela.

Keď bolo okolo vianoc, zrúbané boly tie najmenšie borové stromčoky, ktoré ani tak veľké alebo rovného veku s touto borovicou neboly, ktorá ani pokoja ani stania nemala, ale vždy len preč poberat sa chcela. Tieto malé stromky, a boly to vždy tie najkrásnejšie, podržaly vždy svoje haluzy; i boly na voz kladené a z hája koňmo vezené.

„Kam sa tie asi podejú?“ pýtala sa borovica. Veď nie sú ani tak veľké jako ja; jedon zo stromčokov bol o mnoho menší! Prečo ponechávajú sa jim haluzy? Kam idú?“ —

„To vieme my, čvrlik, čvrlik čím čím!“ čvrlikali vrabci. „Pozerali sme v meste do okien! I vieme, kam idú! Oj, tam dožijú najväčšiu slávu a nádheru, ktorú len pomysleť možno! Pozerali sme do okien, a tam sme videli, jako boly postavené naprosred svetnice i okrášlené najkrajšími vecmi, pozlátenými jablkami, mädoovníkmi, cukrovínami, hračkami a mnohými svetielkami — čvrlik — čím, čím!“

„A potom —?“ pýtala sa borovica a triasla sa po všetkých haluzach; „a potom? čo sa stane potom?“

„No, viac sme nevideli! Také dačo sa nedá s ničím — čím, čím — ani len porovnat!“

„Ach, či je to i mne súdené, aby som po tejto skvelej ceste kráčala?“ jasala borovica. „Veď je to o mnoho lepší život, lež morom plávať! Ja zahyniem túžbou! Keby už len boly skôr tie vianoce! Už som veľká a vyrastlá, jako ostatnie, čo boly predošlého roku ztadeto odvezené! — Oh, kebych bola už na voze! Jaj, kebych bola len čím skorej v tej teplej izbe v plnej kráse a nádhere! A potom —? Ano, potom nasledovať bude o mnoho lepšieho a krásnejšieho; veď prečo by nás tak ozdobovali, — daromne sa to iste nedeje! Musí nasledovať nečo skvostnejšieho, veľikého —! Ale čo? Oh, jako sa

trápim, jako sa súžim! Sama neviem, jako mi je!“

„Teš sa, že nás máš!“ hovorilo povetrie a svetlo slnečné. „Teš sa zo svojej jarej mladosti!“ —

No, borovica netešila sa a rástla ďalej a ďalej. V zime v lete bola zelená, — tmavo-zelená.

Ludia, ktorí ju uzreli, hovorili:

„To je pekný strom!“

A na vianoce bola zo všetkých prvá zotatá. Sekera hlboko zašla do tuku, a borovica so vzdychnutím padla na zem, cítila bolesť a omdlela. I nemohla ani pomysleť na nastávajúce šťastie, lebo jej ťažko padlo, rozlúčiť sa s otčinou, s miestočkom, na ktorom bola vyrástla. Veď vedela, že viac neuzrie svoje milé známe krovinky a kvietky, ani snáď svojich ptáčkov. Lúčenie bolo dosť bolastné!

Prišla k sebe len vtedy, keď bola s inými ešte stromkami složená vo dvore, a keď počula jedného muža, jako hovorí:

„Táto je pekná, tú môžeme potrebovať!“

A teraz prišli dvaja sluhovia v prámovaných šatach i vniesli borovicu do veľkého nádherného teremu. Okolo na stenách visely obrazy, a vedľa kachiel stály pekné čínske nádoby s levami; tu boli stoličky, hodbavné pohovky, veľké stoly plné kníh s obrázkami a hračiek za niekoľko tisíc — aspon tak hovorily dievky, ktoré sa s tými vecmi ihraly. A borovica bola postavená do veľkej pieskom naplnenej nádoby; no nebolo ani poznať, že to bola hlinená nádoba, lebo bola oblepená zeleným papierom a stála na širokom pestrobarevnom koberci.

Ach, jak sa triasla naša milá borovica!

„Čo to bude ďalej so mnou?“

Sluhovia i slečinky ozdobovali ju. Na halúzky zavesovali siete, vystrihané z barvistého papiera a každá sieť naplnená bola cukrovinami. Pozlátané jablká a orechy visely dolu, jako by byly na halúzkach vyrástly. A viac než sto bielych, modrých a červených sviečočiek bolo medzi to nastrkané. Panáčkovia a panenky vypchané, ktoré celkom jako ľudia vyzeraly — borovica také nečo ešte nikdy nevidela — kolimbaly sa na halúzkach,

a vysoko na vrcholci leskla sa hviezda z pozlútky!

„To bola krása — nevidaná krása!“

„Dnes večer,“ hovorili všetci, „dnes večer — bude tento stromček žiarit!“

„Oh,“ myslela borovica, „keby sa len čo skôr smrklo! Či budú už skoro svetlá rozžaté? A čo bude potom? Či prídu všetky stromy z hája, aby ma videly? A či priletia vrabci k oknu, aby ma obdivovali? Či budem tu rásť a či budem v zime i v lete vždy ozdobená?“

Slovom, naša roztomilá borovica smýšľala dosť krásne; no nedočkavosť jej zapríčinila, že mala bolenie vo vrúblikoch, a také bolenie je borovici tak bolastné, jako nám ľuďom bolenie hlavy.

Sviečky sa rozžaly. Jaký to lesk! Jaká to krása! Borovica triasla sa od radosti na všetkých halúzkach, tak že jedna sviečočka zpadla a zapálila papierovú sieť. Všetko by bolo hneď v plameni zhorelo.

„Chráň nás Bože!“ vykriky slečinky a hneď plameň zahasily. I nesmela sa borovica ani pohnúť! Oh, bola to hrôza! Bála sa, aby nečo zo svojich nádher neztratila. Celkom omámená stála tu vo svojej kráse. A hľa, otvorily sa do svetlice dvere — a množstvo dieťok pribehlo dnu, jakoby cheľy celý strom obrat. Starší ľudia kráčali vážnejšie. Dievky byly zarazené — ale len na okamženie, i pokrikovaly opäť radostne, že sa to až ďaleko rozliehalo; poskakovaly okolo borovice, — a darček za darčekom bol odtrhnutý.

„Čo to robia?“ myslela borovica. „Čo to bude?“

A sviečočky horely, dohorievaly až k halúzkam, a keď dohorievaly, byly zhasinané, i bolo deťuškám dovoleno, aby milú našu borovicu obtrhaly. Ach, jako sa hrnuly k nej, jak ju kmásaly, že jej ubohej len tak halúzky práskaly. Keby nebola bývala za vrchovčok so zlatou hviezdou o strop pripivená, byly by ju iste na zem zhodily.

Deťurence tmolily sa okolo ubohej borovice so svojimi hračkami a nik nepozrel viac na ňu, jediná snáď stará nosula, ktorá prišla a prezerala halúzky, aby zvedela, či

nejaký fik alebo jablčko nebolo tam zabudnuto.

„Nejakú rozprávku — rozpravočku!“ volaly dievky a dovidly malého tučného starčoka v čiernom kabáte s bielym ručníkom na krku ku stromku. A ten sadol si pod stromček.

„Tu sme pod zeleným krovom,“ hovoril, „a borovica môže počúvať s vami. Ale poviem vám len jednu povestku. Či chcete počuť o Popelválovi, či o Zlatovláske, ktorú hodila okaličenú jendžibaba do mora a ktorá preca prišla ku sláve a za princa sa vydala?“

„O Popelválovi!“ kričaly nektoré dievky.

„O Zlatovláske!“ volaly druhé.

A tu bolo krik a volania! Len borovica mlčala, i myslela:

„Čože, či sa i mne dačo z tej pohádky ujde? A či nič pri tom nebudem robiť?“

Blázonko, veď bola pri tom, a už urobila všetko, čo bola jej povinnosť!

A starček s bielym ručníkom okolo krku vypravoval o Zlatovláske, jako ju okaličenú hodila jendžibaba do mora a jako preca prišla ku sláve a za princa sa vydala.

A dievky thieskaly ručičkami i volaly:

„Rozprávaj, rozprávaj ďalej!“

Cheely ešte počuť povest o Popelválovi, no starček nerozprával viac.

Borovica stála celá zamyslená a onemela: veď nečo takého ani ptáčkovia v lese nikdy nerozprávaly.

„Jendžibaba hodila okaličenú Zlatovlásku do mora a preca sa za princa vydala! Ano, tak sa to deje vo svete!“ myslela borovica a verila, že je to všetko pravda, ponevác to starec rozprával, ktorý mal biely ručník okolo krku.

„Pravda, kto že to môže vedieť! Možno, že i mňa zo svetlice dolu zhodia, a dostanem za muža nejakého princa!“

A tešila sa už po predku, že bude zase na druhý deň sviečočkami, zlatom, ovocím a inými nádherami ozdobená.

„Zajtrá sa budem triasť!“ dumala ďalej; „a budem sa zo svojej slávy radovať. Zajtrá počujem zase povest o Zlatovláske a snaď i o Popelválovi.“

A cez celú noc stála borovica ticho; veď mala plnú hlavu myšlienok.

Na druhý deň ráno prišiel sluha a služka do svetnice.

„Aha, teraz ma budú zase nádherami ozdobovať!“

Ale ti vyvliekli milú našu borovicu pekne rúce z teremu, po schodoch hore na pôdu a tam postavili ju do tmavého kúta, kde nikdy ani to Božie slniečko nezasvietilo.

„Čo to má znamenať?“ divila sa borovica. „Čo mám tu robiť? Čo mám tu vyčkávať?“

A podoprela sa o múr, dumala a premýšľala ďalej.

A mala dost času k tomu, lebo minulo niekoľko dní a noci a nik neprichádzal hore: a keď i neкто prišiel, prišiel len preto, aby niekoľko veľkých škríň do kúta k nej postavil. I bola zakrytá a mohlo sa myslieť, že celkom na ňu zabudli.

„Vonku je zima!“ mudrovala borovica. „Zem je tvrdá a sňahom pokrytá, ľudia nemôžu ma ešte zasadiť; preto budem tu iste až do jara, jako v opatere. Jak je to všetko dobre premyslené! Ti ľudia sú preca dobrí!... Len keby tu nebolo tak tmavo a tak hrozne clivo! Aspon keby sem dobehol nektorý zajáčok! Tam von v háji bolo tak lúbezne, keď sňah vókol ležal a keď zajaci okolo poskakovali; ano i keď ma nektorý preskočil. Ale vtedy nemohla som ho vystáť. Tu mi je až hrôza clivo!“

„Pišť, pišť!“ ohlásila sa naraz malá myška a vybehla z diery; a za ňou vyšla druhá. I ovoniavaly borovicu a poskakovaly po jej haluzách.

„To je ukrutná zima,“ hovorily myšky; „ináč by tu bolo lúbezne, však ver, stará matka borovica?“

„Nie som stará!“ odsekla borovica. „Sú ešte i staršie, o mnoho staršie, lež som ja.“

„Jako si sem prišla?“ pýtaly sa myšky ďalej. „Rozprávaj nám, jak vieš nečo?“

Boly totiž veľmi zvedavé.

„Hovor nám o najkrajšom mieste na svete! Bola si už tam? Bola si už v komore, kde syr na policach leží a udenina z povaly

visí; kde sa po masti tancuje, kam chudé vychádzame a z kade tučné vychádzame!“

„Neznám to miesto!“ odpovedala borovica. „Ale znám háj, kde sluko svieti a ptáci spievajú!“

I vypravovala všetko o svojej mladosti a číperné myšky nikdy nepočuly čosi podobného, i počúvaly, že ani oči z nej nezpustily. A konečne riekly:

„Mnoho si už videla a skúsila. Oh, ako si bola šťastná!“

„Ja?“ hovorila borovica a rozmýšľala o tom, čo sama rozprávala. „Ano, skutočne boly to krásne dni!“

A potom rozprávala o štedrom večere, kde bola tolkými nádherami ozdobená.

„Oh!“ vykrikly myšky, „jak si bola šťastná, ty stará borovica!“

„Nie som tak stará,“ mrzela sa borovica, „len tejto zimy prišla som z lesa. Len v zraсте opozdila som sa.“

„Jak zajímavo vieš rozprávať!“ hovorily myšky a druhej noci prišli k nej a dovedly sebou ešte iné štyri, aby i tieto počuly borovicu rozprávať; a čím viac táto vypravovala, tým viac rozpomínala sa na svoju minulosť a myslela:

„Boly to krásne dni! A ony sa ešte asnaď vráta. Zlatovlásku hodila jendžibaba do mora, a preca vydala sa za princa!“

I spomnela si na malého nízkeho dubčoka, ktorý tam v háji rástol; ten bol pre borovicu jakoby súdený, opravdivý krásny princ.

„A kto je to tá Zlatovláska?“ dopytovaly sa myšky.

A borovica rozprávala celú povest o Zlatovláske. Dobre zapamätala si každé slovičko a našim milým myškám tak sa zalúbila táto poviestka, žeby od radosti až na konár borovice boly vyskočily.

Nasledujúcej noci prišlo o mnoho viac myší, a v nedelu i dvaja veľkí potkani; no, týmto sa povest nelúbila a to zarmútilo číperné myšky, lebo ani jim nepáčila sa už povest.

„Znáš len tú jednu poviestku?“ tázali sa potkani.

„Len tú jednu,“ hovorila borovica, „ktorú som počula v najšťastnejší večer svojho života. Vtedy som to ani nechápala, jako som šťastlivá.“

„To je biedna rozprávka! Či nevieš žiadnu o slanine alebo udenine? Žiadnu o komore?“

„Neviem,“ odpovedala borovica.

„Ďakujeme pekne!“ hovorili opovržene potkani a vrátili sa domov.

Ani myšky neprišli viac k nej, a len teraz vzdychala borovica:

„Bolo to preca prijemné, keď tu okolo mňa sedávaly tie číperné myšky a počúvaly, keď som rozprávala. I to sa pominulo. Ale nezabudnem na to nikdy, i radovat sa budem, keď príjdem zase k sebe!“

A či sa to skoro stalo?

Ano, raz za rána prišli ľudia a počali na pôde sem a tam šramotiť. Škrine boly ostavené a borovica z kúta vytiahnutá. Hodili ju nešetrne na zem a jedon sluha zniezol ju po schodoch dolu, keď svietil biely deň.

„Teraz začnem znovu žiť!“ myslela borovica; zacítila čerstvý vzduch, i uzrela zase prvé slnečné lúče po tak dlhom čase — ležala na dvore. A to všetko dialo sa tak chytro, že nemala ani času, aby sa poobzerala.

Všetko navôkol vyzeralo premenené. Dvor ležal pri zahrade, v ktorej všetko kvitlo. Ruže stály tu a rozosiely lúbeznú vôňu svoju až na dvor i nakukávaly dnu ponad zahradný múr. Lipy kvitly a lastovičky poletovaly okolo a volaly: „Číryrí, dobre sa nám darí!“ No, na biednu borovicu ani nepozrely.

„Ano,“ myslela ona, „i mne sa bude zase všetko dobre darit!“

A natešená rozložila svoje haluzy na široko, ale áh, tie boly uschnuté a ožltnuté, a ona ležala tu v kúte medzi smefami a žihlavou. Hviezda z pozlátky sedela jej ešte na vrchovci a blyšfala sa v lúčach slnečných.

Na dvore ihrali sa samopašní chlapi, ti, ktorí na vianoce okolo borovice poskakovali a tak sa boli radovali. Jedon z tých najmenších príbehov a ztrhol tú hviezdu.

„Pozrite, čo som na tom ohyzdnom strome ešte našiel!“ hovoril a stál si na haluzi, ktoré pod jeho nohami prašťaly.

A biedna borovica pozerala na všetku tú krásu kvietkov v zahrade, pozrela i po sebe, a priala si, aby bola radšej v tmavom kúte na pôde ukrytá. Rozpomínala sa na svoju jarú mladost v háji, na rozkošný svätvečer a na číperné myšky, ktoré tak rady počúvaly povest o Zlatovláske.

„Koniec, koniec všetkemu!“ hovoril ošarpaný stromček. „Oj, prečo som sa neradovala, kým som mohla a smela! Koniec, koniec všetkemu!“

A prišiel sluha a rozsekal borovicu na kúsky. Bola z nej pekná otiepka. I položili ju pod kotál, podpálili a hneď horela blkom. A tu hlboko si vzdychala a každý jej vzdych

bol jako rana z pušky. I príbehly deti, posadaly si okolo vetry a keď počuly nejaké vzdychnutie, volaly: „Pif, paf, puf!“

No, pri každej rane, ktorá bola hlbokým vzdychnutím, rozpomínala sa na jeden letní deň v lese, lebo na zimošný čas, keď hviezdčky na oblohe jasne sa blyšťaly; pripomnela si svätvečer a Zlatovlásku, jedinkú to povest, ktorú počula, a rozprávať znala.

I shorela, i bola z nej hrstka popola.

Dietky ihraly sa v zahrade a najmenšie z nich malo hviezdú na prsach, ktorú borovica v najšťastnejšej chvíľočke mala na vrchovcí. Teraz už bolo všetkemu koniec, koniec bolo s borovicou, koniec je i s touto pohádkou; koniec, koniec — a to býva s každou poviestkou!

Preložil *A. Sytniansky.*

V deň Havla 1868.

(Odveta priateľom. prislým pozdraví básnika v deň narodenia a doplneného 38. r. života jeho.)

Jak mutné vlny tej Rymavy
Spechajú dumným šepotom nadol,
Tak naše, bratia, časy slávy
S vekom preč letia, — a veniec zvädol!
Zamrmle vlnka, keď sa odberá
Od ubôč Synca tíško zvečera,
V šume ľúbom praje jim dobrú noc:
My s vekom našim, s mladostou našou
Lúčime sa tiež v sried týchto časov,
Z nichže vyniknúť môže len ducha moe!

Už tridsať osem padlo buchov,
Zavzneli, streskli v mojich útrobach, —
A pustatinou tmavou, hluchou
Nesie sa žitie v strašných podobách.
Bratia! to i vám merali svety
Tie isté tryzne jak mne k obeti
Krásnych, lež nedostihlých cieľov.
Buď si jak buď! Rymava prúdi
Nadol sa, tichý jej šumot vzbudí
V prsiach našich právd zbožných anjelov!

Ha — —, veríte v tieto slová
Chudákov biednych, osíralých?
Nám buchli svety; zlosť Judášova
Meria kypiaci žľou kalich.
Nuž merajže ho! Kvapka jedinká
Ešte, — a potom udrie hodinka
Vymanenia nášho z väzieb sveta;
Čarovný prútk zítia dôvery
Odklajesudbu, s svetom nás smerí,
Budúcnosť i nám tiež sa ztrblieta!

Eudovít Kubáni.

Filosofický pohľad na históriu sveta.

Vyňatok z histórie paedagogiky od Ferd. Trentovského.

Z poľského svobodne preložil a miestami doplnil *Pavel Hočko*.

(Dokončenie.)

Deje časov nových stanovia *historiu pojedinného človeka*, t. j. tu vŕodia na čelo veku, jednotlivých stoliť a národov veľkí mužovia. Individualnosť je celostkou alebo organickým celkom, osobnosťou, a preto obrazom osobného Boha. Preto vo všetkých spol- kách, shromaždeniach a podujatiach teraj- šieho, menovite europejského ľudstva jakého- kolvek spôsobu a cieľu sú ony hýbadlom, tu hrá najväčší zástoj a má najväčšiu vý- znamnosť osoba nad iné duchom, a preto radou, umením a charakterom vynikajúca. Teraz je genius všetkým a dáva tón svet, on neraz viacej značí, nežli celé pokolenie jeho veku, a národov nemajúcich takýchto mužov, nikto si nevšima.

* Každú zvláštnu epochu histórie, me- novite novej, otvárajú mužovia veľkého ducha, a čo slavného stalo sa či v obore politiky, či na poli cirkve, vedy, priemyslu a umenia, docieleno takýmito genialnými mužmi. Touto cestou získala Európa svobodu viery, pre- svedčenia a volnosť vedeckého rozvoju, i váži si vysoko každú opravdivú múdrosť.

Petor Velký tvorí mohútne Rusko. *Velký Fridrich* Prusko jakoby z ničoho. *Vashing- ton* utvára sjednotené amerikánske obce a *Buonaparte* vydobýva s hrstkou svojho vojska celú temer Európu i šliape široko rozvetveného polypa francúzskej revolúcie. *Rousseau*, *Shakespeare*, *Byron*, *Montesquieu*, *Schüller*, *Goethe*, *Kant*, *Schelling*, *Hegel*, *Alexander* a *Viliam Humboldt* podmaňujú svet cestou myšlienok a ideí. Výdobytky tieto sú tak slavné, že veľký Fridrich znajúci oceniť znamenitosť plodov ducha a jejích veľké účinky, hovorí: „*Spravcovia národov sú veľkí spisovatelia*.“

V inom čase neboli by sa tak preslávili: *Lafajette*, *Lelevel*, *Niemcevicz*, *Mickievicz*, * *Karamzin*, *Puškín*, *Šafárik*, *Palacký*, *Jung- mann*, *Čelakovský*, *Kollár*, *Eud. Štúr*, *Andr.*

Sládkovič, *Gáj*, *Ivan Kukuljevič*, *Mazuranič*, *Štrossmajer*, *Dositej Obradović*, *Vuk. Štef. Karadžić* a iní.

Teraz by *Themistokles* a *Aristides* ne- boli vlastným národom do vyhnanstva daní. Nesmiernu česť požíva teraz každá indivi- dualnosť, ktorá sa preslávila. Je to povšechné uznanie moci individualnosti a jej mravnej činnosti. Nech nikto neobviňuje časy naše z egoizmu preto, že v nich jedon človek všetkým byť chce, lebo v individualnosti sľieva sa a organizuje všeobecnosť so zvláš- nosťou, a preto povšechnosť. Iba ten môže byť medzi nami veľkým, čo k veľému srdcu svojmu celé ľudstvo alebo aspon svoj národ privinul a preň výlučne žije, a ktorý stal sa jeho myšlienok a citov ohniskom. * Mnohým nebude sa toto i preto pravým pozdávaf, že náš prítomný vek je práve dobou prebúdzajúcich a slávnejšieho života domáhajúcich sa národov a nasledovne nie časom ku sháňa- niu sa jednotlivých osobností po sláve; ale tu prosím uvážiť, že keď národy bez veľkých mužov k ničomu dôjsť nemôžu, a keď každý ten, čo v živote a v histórii znamenitejšou osobou stať sa chce, alebo aspon úlohu svojho života svedomíte naplniť sa usiluje, v tuhom sväzku s národom svojim dejstvom- vať musí; marná je to obava, že vyhlásením každej duchapľnej a činnej osoby za zname- nitú osobnosť kľiesnime cestu k rozdrobo- vaniu tej všeobecnosti, ktorá v národe leží, a ktorá každému údu národa tak svätou byť musí, že tu celkom na seba zapomene a žije iba tej všeobecnosti. Však i ten najgenial- nejší vojevodca bez armády nič neporiadi, však táto armáda nezáleží zo samých obec- ných vojakov, ale i z iných na dôstojníctvo povýšených osôb, a muž ten, ktorý by svoj vlastní národ opustil a inému slúžiť chcel, už či zo zisku a či z marnej pýchy a cti- žiadosti, nikdy sa nestane veľkým a slavným,

lebo kde niečo mravných ku činnosti vedúcich spruhov, tam ani slávy byť nemôže, a preto žiadon národa svojho zreknúvši sa odrodilec nikdy nebude slavným v histórii mužom, lebo spreneveriv sa tomu národu, v jehož lone sa mu Bôh narodiť dal, a v ňomž mu jeho úlohu vyznačil, inde slavnú historickú službu nijako konať nemôže.

* Nedávno ešte druhého len rádu európejská veľmoc Prusko, vydobylo si miesto a značenie prvého rádu veľmoci iba prosredníctvom veľkých štátnikov svojich, pokiaľ tito znali múdre zorganizovať pruský štát a všetky sily národa kroz výchovu ľudu k zvelebeniu štátu použiť, zvlášte ale znali zapáliť srdce celého národa za slávnejší život. No šťastie, ktoré jim slúžilo, zaslepilo i týchto, lebo po skvelých víťazstvách nastúpili cestu, ktorá jim vydobytú moc a slávu sotva pojistí na dlhé časy. Utiskovanie cudzej národnosti jako poľskej a dánskej, a podporovanie ducha náboženskej nevery a indiferentizmu, ba prenasledovanie verných sluhov cirkve za to, že jej práva zmužile obhajujú a svojho úkolu v nej zpusťiť sa nechcejú, nemôže štátu vonkoncom k dobrému slúžiť, keď krivda či na jednej a či na druhej strane činena, rozhorčenosť a nepriateľstvo plodiť musí, a kroz udušovanie citov lásky podkopávajú sa základy obce. Mravnosť občanov nič nemôže na svete lepšie šíriť a upevňovať jako náboženská viera, pravda a pobožnosť, a preto kde táto znebezpečovaná býva, hyne i ten najlepší a najspolahlivejší základ veľkosti, stálosti a slávy národnej a štátnej moci! —

* Napoleon III. chcel zástož veľkého muža hrať, i zdalo sa, že stane sa ním a jako taký i povznesie sa na regenerátora Francie, čo by spolu mohútne vlival na dejiny európejského ľudstva. No nebol on geniom, ktorý by svoj národ opravdive poznal a jeho túžbam bol mohol vyhoveť, a nebol ani posvätencom, jakým každý veľký muž byť musí. On zaznal a utláčal svobodomyseľnosť svojho ľudu a neukázal mu tú slávu, po nejj Francúzi dávno túža, ale nechápuc kresťanstva ani túto neponímajú, totiž opravdivú slávu človečenstva štát na najvyššom vrcholi kresťanskej osvety

a mravnosti a slúžiť Bohu i ľudstvu všetkými skutkami svojími! Jako nepriateľ volnosti zoškľivil sa Napoleon národu, a jako hrubý, len svojich vecí vyhľadávajúci egcista, stal sa neslavným. On myslel, že dávna sláva Napoleonovho mena a panstvo jeho dynastie nadchne ľud za neho, a že dakolko šťastných vojanských výprav učiní ho navždy slavným. Avšak francúzsky národ nechcel mať dynastiu utiskovateľa, jehož sa po nešťastnom boji s Nemcami ztriasol, i zatúžil po sláve svobodného národa a svobodného života. Cieľ Napoleona spojiť romanské národy v zovniutornú, kmenovú jednotu, snaž kroz jednu panovnícku rodinu, alebo kroz dáku federáciu, nevydaril sa, a to len preto, že Napoleon ani len vlastného národa dôveru a lásku získať si neznal.

* Veľkými historickými mužmi stať sa môžu iba ľudia zvláštnej, vek svoj prevyšujúcej múdrosti a najmravnejších cieľov, ľudia, čo neprinášajú jarmo národom, ale opravdivú svobodu; ktorí nechcejú panovať ani násilentvom ani intrigami, ale jedine pravdou a spravodlivosťou, alebo kresťanskou ľudskosťou. Takouto veľkosťou skvejú sa však nie len štátnici, diplomati a vojevodci, ale i veľkí vedomci, poeti a každého druhu genialní umelci, ktorí duchom a dielami svojimi na celé stáletia vlívajú a v histórii ľudstva nesmrteľnými sa stávajú.

Tri histórie, starožitná, sredoveká a nová, sú jednou históriou na rozdielnych stupňoch rozvitku. Je to žitie človeka zeme povšechného vo všeobecnosti, zvláštnosti a pojedinnosti. —

Starožitnosť môže sa ďalej jako vek ľudstva detinský, srední vek jako doba jeho mládenecká a nový vek jako čas mužskosti povšechného syna zeme považovať.

Odtialto plynie, že človek všeobecný znamená tolko jako dieťa, človek zvláštny jako mládenec, a pojedinný tolko jako dospelý muž. Z filosofickej strany je to vec úplne pravdivá. Lebo *všeobecnosť je empirickej náturej*, empiria zas všetkého sa jazykom alebo prstom dotýkajúca, každému

pochopiteľná, a preto skladajúca sa zo všeobecných právd, je naukou pre deti. Každá všeobecnosť je ešte detinskosťou, preto dieťa poznávajúce predmety zovniutorného sveta, ktoré ho otáčajú a učiace sa všetkému bez výmienky, trúdi sa všeobecnosťou ľudskej vedy. *Zvláštnosť zase je metafyzickej povahy, metafyzika ale je vedou ideí a všetky ideí zapalujú mládenca i sú jeho živlom duševným. Pojedinitosť konečne nosí filosofickú barvu,* bo filozofia viažúca realnosť s idealnosťou a hľadajúca skutočnosť, spatrujúca v celostke alebo v osobe božskej i ľudskej povšechnosť, s troma nám už známymi činníkmi, nasledovne vymáhajúca od smrtníka, aby sa stal skutočným, dokonalým obrazom Boha, i dejstvoval jako zemský bôh, je vecou dospelého muža. Historické deje potvrdzujú túto našu myšlienku.

Starožitné národy dochodily k odokrytiam a vynálezkom, ale iba k takým, k jakým ľudstvo vo svojom detinskom veku postavené dôjsť mohlo. Tieto sa s odokrytiami a vynálezky nášho veku nijako merať nemôžu, oni zabávajú naše deti a sú najprimeranejšou pre nich naukou. Jejich náboženstvo i deje sú plné bájov a básni, sú to výborné poviedky a rozprávky pre naše deti. Vo večne detinskej a preto i večne starožitnej Asii nikdy nebolo filozofie, ani jej nebude.

Srední vek zapaluje sa veľkými ideami, vystrája krížové vojská do svätej zeme, vychodí na dobrodružstvá po suchu i po mori, čo ho vedie k odokrytiu Ameriky, láme kopie na turnajoch (vo zbrojných zápasoch), činí poklony krásnym devám, vysielala svojich rytierov, trubadúrov (spevcov, básnikov) a filozofov na všetky strany, aby vyhľadávali zápas so sebe rovnými a preslávili sa v ňom; buduje chrámy s nebetyčnými väzami; prebýva po kláštoroch a pustovníckych chýžkach, a páli staré čarodejnice, je to opravdivý mládenec!

Terajší vek konečne, ktorý filozofuje po akademických katedrách, novinách, časopisoch a knihách samostatne a stavia všetko na svojich veľkých ľudstva osobnosťach, ukazuje sa všade jako vek mužstva.

Detinská starožitosť potrebovala matky a našla ju v prírode; mládenecký vek sredoveku vyhľadával otca a jeho silnej pravice a našiel ho v pápežovi i v cirkvi. Terajší mužský vek ale vyrástol už zpod opatery matky prírody a v ohlade duchovníom už iné, svobodnejšie stanovisko zaujíma, lebo už i sám zná myseľ, skúmať, uvažovať, rozsudzovať a z večných právd kresťanstva nové a nové pravdy na svetlo vyvádzať. * On ctí si i auktoritu cirkve, lež chce mať tiež vieru svoju ospravedlnenú, jak dôvodami samých Písem Svätých, tak i dôvodami rozumu. Auktorita náboženstva je teraz tým väčšia, čím krajšie sa dajú pravdy jeho s ideami zdravej filozofie do súzvuku priviesť. Tá okolnosť, že v našom veku zmáha sa v hlavách plitkých rozumkárov neznabožstvo a v srdciach požitkárstvom a rozkošníctvom telesným poškvrených, nevera v to, čo cirkev kresťanská a slovo Božie hlása, nemá nás k celkovitému pochybovaniu o lepšom obrate v ľudstve privádzať, lebo viera a pravda kresťanská musí premoť tento bludný a hriešny svet; my veríme pevne v ten výrok Kristov „*nebe a zem pomínú, ale slová moje nepomínú,*“ a zase nie len veríme, ale i cítime, ba samou historiou sme o tom presvedčení, „*že slová Kristové duch sú a život sú.*“

* Pridú časy, kde ľudia a národy stydieť sa budú za svoje nekďajšie neznabožstvo, za neveru a hriešny život a s kajúcim srdcom obrátia sa opäť ku Kristu, lebo učenie Kristovo stane sa najmilšou filozofiou celého sveta, najhlbšou a najbohatšou studňou všetkej múdrosti, z tejto studne poplynú celé rieky vody živej, a pijúci z nej nebudú žízniť na veky. Kristus bude ospravedlnený jako ten, ktorý je cesta k Bohu Otcu, pravda i život. Na miesto terajšej politiky sveta — neúprimnej a sebeckej — nastúpi a nastúpiť musí pravda a spravodlivosť kresťanská, ktorá spravovať bude svet, aby kráľovstvo Kristovo nad svetom nastalo, a preto uskutočnilo sa to kráľovstvo Božie na zemi, ktoré posial iba medzi múrami chrámovými a v spisoch cirkevných a nábožných sa ozývalo a platnosť mať sa pozdávalo, lebo ináč by tu ľudstvo

bez cieľa žilo, samo by sa ztránilo a musel by nastúpiť hrozný koniec sveta! Nebude to už dlho snom, čo najlepší duchovia európski vo svojich schôdkach o pokoji sveta rozprávali, lebo po premožení možného ešte odporu, svätej veci a záležitosti celého ľudstva čineného, nastane tá blahoslavená doba pokoja, kde všeobecné boje hmotnej zbrane prestanú, a útok všetkých iba ten pritiahne na seba, kto sa pravde a spravdливosti Bo-

žej protivíť opováži. Ľudstvo započne svoj najskvelejší život ducha, najkrásnejší rozvoj všetkých síl svojich a bude pracovať na oblažení seba, aby sa mu už toto časné bydlisko, skrúpané dávno krvou a slzami a preto menované údolím plaču, premenilo v ráj zemský, a táto úloha čaká predovšetkým zaznamenané a prenasledované posiaľ národy slovanské!

Stručný nástin grecko-rimanskej mythologie.

Podáva *Karol Rappeldt*.

(Pokračovanie.)

Poseidon či *Neptun*. Poseidon, syn Kronosa a Rhei, obdržal vládu nad morom a mal najvyššiu moc nad vetrami a zemetrasením. Pomáhal Zeusovi v boji oproti Titanom a Gigantom, potom sa s nim pohneval a búril proti jeho nadvláde. Za pokutu odňal mu Zeus panstvo nad morom na jeden rok a prinútil ho za ten čas kráľovi Laomedonovi pri stavaní veľkých múrov okolo mesta Troja pomáhať. Keď mu potom Laomedon slúbenú mzdu dať nechcel, nahneval sa, a zpusťol okolie Troje povodňou a morskou potvorou; tak tiež pomáhal výdatne Grékom v trojanskej vojne.

S Pallas Athenou (Minervou) mal hadku pre krajinu Attika, ktorú dľa výroku bohov ten z oboch obdržať mal, ktorý tej krajine užitočnejší dar prinesie. Poseidon jej dal teda koňa, Pallas Athene ale olejový strom, ktorý bohovia za užitočnejší uznali, a tak Attiku tejto prisúdili.

Jeho manželka bola *Amphitrita*, jedna z Nereídiiek, a jeho syn *Tritan*. Krom tejto mal on mnoho žien a početné potomstvo, medzi nimi i obrovské obludy *Polyphem*, *Busiris* a iné.

Poseidona v celom Grecku veľmi zbožňovali a etili. Jeho palota bola v hĺbokosti morskej. Na predhorí Taenaros a na Isthmose mal nádherné chrámy, kde sa jemu k úcte isthmické a v Ríme circenské hry slávil,

pri ktorých víťaz smrekovým vencom odmenený bol. Zasvätili mu koňa, túra a delphína.

Vyobrazený je jako starý bradatý muž, so scepterom v ruke, a sediaci na voze z mušiel, ktorý delphini alebo morské kone ťahajú; jeho žena s vlajúcim kolo vlasov závojom sedí vedľa neho na voze, alebo ju delphini nesú. Tritony, Nereidy a delphini sprevádzajú tento božský pár.

Pluton i *Hades* abo *Pluto*. Pluton, syn Kronosa a Rhei, od starých Grekov i Hades zvaný, bol panovník v podsvetí. Do podsvetia, u Rimanov *Orcus*, u Grekov *Hades*, *Tartaros*, *Erebos*, kde Pluto so svojou manželkou *Persephonou* (Proserpinou) v nádhernej paláci býval, viedla z nadsvetia spoločná cesta, ktorá sa na dve strany rozchádzala; pravou šlo sa do *Elysiona* či *Elysiuma*, miesta večnej radosti, ľavou do *Tartarosu*, miesta žalestí a trestu pre hriešnikov. Prv lež by sa zomrelí na vykázane pre nich miesta odobrali, previezol každého z nich prievozník *Charon* v spráchnivelej loдке cez pekelnú rieku *Styx* abo *Acheron*, začo dostal čo prievozné dva obole (peniaze), preto každému zomrelému peniaz pod jazyk kladli. *Charon* ale len tie duše vzal do loďky, ktorých telá v nadsvetí náležite pochované byly, ináče sa musela tóna zomrelých celé storočie na brehoch rieky *Styx* túlať, kým ju pre-

viezol. Vchod do Tartarosu strážil *Cerberos*, obluda to s tromi — dľa iných s 50 — psími hlavami a dračími chvostami, ktorý každého dnu pustil, von ale nikoho. Sudcovia v podsvetí, ktorí zomrelých súdili, boli: *Aeakos*, *Minos* a *Rhadamantos*.

Od Grekov a Rimanov bol Pluto veľmi ctený. Vo februari čiernych býkov a kozy obetovali mu a každých 100 rokov svätili jemu a jeho žene k úcte tak zvané saeculárne hry. Zasvätené mu boli ciprusy, narcis a zimozelen.

Vyobrazený býva čo majestátna postava s pošmúrnou tvárou a dlhou bradou, so zubatou koranou na hlave, a dvazubcovou berlou alebo kľúčom v ruke, jemu pri nohách *Cerberos*; vedľa neho jeho žena *Persephona*, čo krásna pani, ozdobená závojom alebo korunou.

Persephona alebo *Proserpina*. *Persephona*, dcéra *Zeusova* a *Demeter* = *Ceresina*, bola manželkou *Plutonovou*, ktorý ju — krásnu pannu — násilne uniesol, keď neďaleko *Aetny* kvety sbierala. *Artemis* a *Pallas Athene* chcely jej ku pomoci prísť, ale *Zeus* nedovolil, bo únos stal sa s povedomím a dovolením jeho. Keď sa jej matka *Demeter* o tom dozvedela, prosila *Zeusa*, aby jej ju nazpät vydal; tento povolil jej žiadosť pod tou výminkou, jak *Persephona* v podsvetí ešte nič nejedla. Táto ale už bola jadrá z granátového jablka jedla, a tak musela ostať *Plutovou* manželkou, iba to jej bolo dovoleno, že smela niekoľko mesiacov v roku u svojej matky na zemi a nejaký čas na *Olympe* sa pobaviť.

Persephonu držali za dárkyňu ovocia a pomstiteľku krivoprisahy.

Ctili ju práve tak jako *Plutona* a v krajine *Lokris* mala nádherný chrám. Obetovali jej čierne kravy.

Na vyobrazeniach (jako pri *Plutonovi* rečeno) drží v ruke narcislu alebo granátske jablko.

Hekate. *Hekate*, vnučka jedného z *Titanov*, bola jedna z najmoenejších greeckých bohýň. *Hesiod* hovorí, že jej *Zeus* dal moc, aby na zemi a na mori osudy ľuďom rozdávala. Bola teda bohýňou osudu a panovnícou

v kráľovstve mŕtvých; mysleli si ju na hroboch a krížnych cestách, kde jej zvlášte čiernych psov obetovali. Póverčive v bobony a čarodejstvá veriaci volávali ju k pomoci. *Zeliny*, zvlášte jedovaté, stály pod jej dozorstvom.

Básnici ju opisujú jako trojhlavú bohýňu, totiž s koňskou, psou a levovou hlavou.

Demeter či *Ceres*. *Demeter*, dcéra *Kronosa* a *Rhei*, bola bohýňa zeme, úrod poľných, zrastu, orby, slovom: bola ona — všetko živiacom matkou. Keď *Pluton* jej dcéru *Persephonu* odviezol, zapálila si faklu na plameni vrchu *Aetna*, a prešla hladajúc ju celý okršlek zemský. Na tejto svojej ceste učila ľudí obrábäť role. V *Attike*, kde ju *Celeos* veľmi priateľsky prijal, rozšírila z povďačnosti užívanie pluhu, a darovala jeho staršiemu synovi *Triptolemovi* tam ešte neznámu pšenicu.

Na ostrovoch *Krete* a *Sicilii* bola vysoko ctená. V *Eleusis* neďaleko *Athen* mala utešený chrám, kde jej k úcte každoročne po žatve dve veľké slavnosti tak zvané *Tesmophorie* a *Mysterie* zasvätené boli. Obetovali jej obyľia, rastliny a svine. *Rímania* jej zasvätili *Cercalie* v čas sejby.

Vyobrazená býva čo stydlive oblečená žena, hlavu makom a klasami ovenčenú, v ruke s faklou alebo kosákom. Často ju vídat na voze, ktorý draci ťahajú.

Hestia abo *Vesta*. *Hestia*, dcéra *Kronosa* a *Rhei*, bola bohýňa ohňa a mravov; ona ochraňovala rodiny a vynasla umenie domy staväť. Dostala dovolenie od *Zeusa*, že smie vždy v pannenskom stave ostať.

V *Grecku* jej veľkú úctu vzdávali, ale jej kostoly nestavali, len oltäre, ktoré obyčajne v prosried mesta a v súkromých domoch stály, kde jej trávu, voňavé zeliny, alebo i kravy a ovce obetovali. Len v *Ríme* mala chrám, kde horel oheň, ktorý nikdy vyhasnúť nesmel. Tu stálo i *Palladium*. Jej kňazovky, tak zvané *Vestalky*, ktoré ten oheň udržovať mali, boli medzi 6—10 r. veku svojho tejto službe posvätené, musely slúbiť prísne mravný život viesť a 30 rokov v službe sotrväť, po ktorom čase mohly vystúpiť a sa i vydať. Nosily biele rúcho a na ňom šarlá-

tovej plášť. Jich osobnosť bola nedotknuteľná, požívaly zvláštne práva, vzdávaná jim veľká úcta, ale pri tom všetkom musely svoje povinnosti s tou najväčšou prisnosťou vykonávať. Keď ku pr. nechala nektorá ten posvätný oheň vyhasnúť, bola od Pontifex Maximus-a prútami na tele potrestaná, a jestli sa mravne poškvrnila, bola za živa pochovaná. Dľa jednej starej mythickej povesti boli *Romulus* a *Remus* synovia jednej Vestalky, menom *Rhea Sylvia*, od otca *Ares*-a.

K úcte bohyni *Veste* svätili v Ríme veľmi skvele tak zvané *Vestalie*.

Vyobrazená býva jako štíhla stydlive oblečená panna so závojom na hlave; v jednej ruke drží malý obrázok, predstavujúci bohyniu *Pallas Athene*, alebo lampu, tiež i mysku, jaká sa pri obeti užíva, v druhej ruke ale berlu. —

Ares alebo *Mars*. *Ares*, syn *Zeusa* a *Hery*, bol bôh vojny. Dľa *Rimanov* byly *Bellona* pozdejšie i *Eris* jeho manželky.

(Pokračovanie nasleduje.)

V *Grecku* zvlášte v *Athénach* veľmi hoctili, kde mu tak zvaný *Arcopagus* t. j. nad životom a smrťou rozhodujúci súd zasvätili. *Rimania* považovali *Marsa* za praotca svojho národa, lebo dľa jednej bájky bol otcom *Romulusa* a *Remusa*. Na poli, ktoré jemu k úcte „*Marsovo pole*“ nazvali, vydržovali tak zvané *Martiálne hry*, jako i verejné porady v dôležitých štátu sa týkajúcich záležitostiach. Obetovali mu mimo jednej časti vojenskej koristi i kone, baranov a psov. Krom týchto zverov zasvätili mu vlka, kohúta a datla. Poranený kričal vraj sta 10.000 bojovníkov. Suroví bojovníci a zbojníci boli „*Marsovými synmi*“ menovaní, a i podnes ešte hovoríme o bojovnom mužovi: „*martiálna postava, mart. chlapina, mart. tvár*“ atď.

Vyobrazený je jako silný muž s šišákom na hlave a ezbrojený kopiou, mečom a štítom. Vidáť ho tiež stojaceho na válečnom voze. *Bellona* beží pred ním, jeho dve deti ale *Phobos* a *Deimos* t. j. bojzlivost a strach bežia vedľa neho.

Návšteva u chýrečného muža.

Mohlo to byť v auguste r. 1824, keď asi dvadsaťsedem-roční čisto, no nie dľa najnovšej módy oblečený muž v hostinci: „*Ku nástupcovi trónu*“ vo *Weimare* zosadol.

„Či môžem malú, nie veľmi drahú izbičku obdržať?“ opýtal sa hlavnieho sklepníka, ktorý s trochu opovrhlivým pohľadom ho obzeral. „*Len na niekoľko dní!*“ doložil skoro prosiacim hlasom; „*mám si tu súrne záležitosti pokonať!*“

„*Malú izbičku pod strechou dostať môžete!*“ odpovedal tento, „*pravda, že s výhľadom do dvora. Ostatnie izby sú už z čiastky obsadené, z čiastky by vám i pridrahé byly.*“ *Cudzinec* riekol, že je i s tým spokojný; i zakýval sklepník na domového sluhu, aby hosťa ta doprevadil.

I složil sa príchodzí a zapísal sa do hosťovskej knihy: „*Henrik Flugmann, učiteľ z Eisenachu.*“

Neskoršie vošla služka popraviť jeho posteľ a *Flugmann* ju oslovil, či nezná, kedy by tajného radcu *Goethe*-ho najistejšie doma natrafiť mohol.

„*Koho chcete najst doma?*“ zpýtala sa služka a v zadivení prestala poprávať posteľ. „*Tajného radcu Goethe-ho,*“ znela odpoveď, „*chýrečného básnika!*“

Lútoslivý úsmev pohrával jej ústami, keď na jeho ošúchaný zovňajšok pozrela.

„*Domnievaš sa,*“ hovorí on pokojne, „*že je to s ťažkosťami spojené?*“

„*Ja len tolko myslím,*“ odpovedala, „*že jestli sa s pánom tajným radcom shovárať chcete, musíte od niektorého vysoko postaveného muža odporučeným byť; v protivnom páde ani len k nemu predpustený nebudete.*“

„*No, proba nebo preráza!*“ dokončil rozhovor *Flugmann* a poberal sa za odchádzajúcou služkou z izby von.

Hostinský a hlavný sklepník posmešne sa usmievali, keď počuli, že ten chudák z pod čísla 36. má ešte nádej, že sa bude môcť s najprvším mužom celého mesta, ba celej krajiny shovárať.

Flugmann stál o nedlho pred domom „neprístupného.“ Sluha, ktorý na jeho cenganie na prahu sa objavil, poobzeral si ho z vysoka.

„Som Henrik Flugmann, učiteľ z Eisenachu,“ hovorí on, „a rád bych sa s jeho excellentiou pánom tajným radcom Goethe-om shováral.“

Dvere sa zavrely a sluha bez toho, aby nejakú premenu na jeho obličaji pozorovať bolo, zmizol za nimi.

Flugmann čakal. Čakal pol hodiny, čakal hodinu. Konečne pochytil drôt, ktorý pokoj básnika s vonkajším svetom spojoval a zacengal. Všetko darmo. Dvere neotvorily sa viac.

„Takto nikam nedojdem! Musím to ináč začať!“ myslil si učiteľ, keď cestou ku svojej izbičke kráča. Sklepník stál práve pri dverách hostinca a prijal ho s tou ironickou otázkou:

„No, shovárali ste sa s jeho excellentiou?“

„Ešte nie, ale skoro!“ odpovedal oslovený. —

Hlavný sklepník, ktorý už mnohých a to váženejších cestovateľov z hostinca „K nástupcovi trónu“ odcestovať videl bez toho, aby Goethe-ho len aspon videli a pri tom veľmi rád stávky robil, pokrútil posmešne hlavou a preriekol:

„Chcete sa so mnou stavať, že Goethe-ho ani len nevidíte?“

„Oj, vďačne. Stavme sa!“

„O to, čo tu strovíte! Stojí? Jestli prehráte, zaplatíte mi to dvojnásobne!“

Flugmann rozmýšľal trochu.

„Stojí,“ prehovoril konečne s úsmechom. „Buďte ale tak dobrý, a vykážte mi dve izby v prvšom poschodí. Tá komôrka, v ktorej som dosiaľ býval, nenie hodná, aby ju človek za predmet stávky považoval!“

Sklepník zarazil sa. No po malej chvíli, jakoby nejakou myšlienkou nadchnutý, prehovoril:

„Praydu máte, nech sa vám páči!“

A o nedlho nachodil sa náš učiteľ na prvšom poschodí v krásne ozdobenej izbe, ktorej primerane i chovu a obsluhu mal. A jestli sa mu podari až do neprístupného úkrytu jeho excellentie sa preraziť, má slobodný odchod; jestli ale nie, tak tolku summu platiť musí, ktorá jeho štvrtročný učiteľský plat o mnoho prevyšuje. A za týždeň sa to všetko rozlústiť musí, lebo na stávku vždy hotový Ján Bobelkopf — tak sa ten sklepník menoval — dlhší čas povoliť nechcel. —

Jako videl náš hrdina, že je samotný, sadol ku stolu, predložil si hárok listového papieru a písal:

S hriešniky zlymi Kristus obcovaľ,
A na ramená malé dietky bral:
Prečo ty nechceš, Ty slnce neba,
Henrika Flugmann vidieť u seba?
Ach! Henrik Flugmann je len učiteľ,
Lež Fausta, Götza veliký učiteľ.
Či Tvoje diela, čo učí pravý;
Sklon sa ty majster zo svojej slávy,
A daj v osobe to vidieť, milý,
Čo sme už v piesňach Tvojich tušili! —

Keď tento básnický list podpisom svojho mena opatriť, složil ho do obálky, napísal úplnú adresu toho básnika básnikov a poslal na poštu.

Dve hodiny v trápnej nejistote uplynuly. Ján Bobelkopf vyhladený a vyleštený v čiernom fraku s bielou velikou masľou stál práve v predsieni hostinca, servitkom máchal v povetrí a v duchu už počtoval dvojnásobný súčet, ktorý od biedneho učiteľa z Eisenachu za hospodu a stravu dostane: keď jednoducho oblečeného muža s listom v ruke do dvier vstupovať videl.

„Odpustte!“ rečie tento ku sklepníkovi, „či tu býva istý učiteľ z Eisenachu, menom Henrik Flugmann?“

„Ano! Hore na poschodí číslo 3! Čo žiadate od neho?“

„Mám mu tento list oddať a na odpoveď čakať,“ preriekol nosič a popri ňom sa poberal ďalej.

„Na slovičko, priateľko! Od koho je vlastne tento list?“

„Od koho že inšieho, jako od jeho excellencie tajného radcu a ministra Goetheho!“ chladne odpovedal nosič a chytró ubíhal hore schodami.

Hlavní sklepník obladnul. Nerozmýšľal sa ale dlho. Ponáhlal sa za nosičom a práve pri dverách izby číslo 3. dohol ho.

Keď na jeho zaklopania tiché „volno“ v izbe sa ozvalo, vpustil listonoša dnu a na Flugmanna ukázal:

„Toto je ten pán!“

Mladý učiteľ pozdvihol sa z pohovky; noviny, ktoré mal v ruke, odložil na bok a s výrazom, jako keď kráľ depešu prijíma, vztiahol ruku po liste.

„Buďte tak dobrý, pane sklepník,“ preriekol učiteľ, „a ráčte tu dočkať. Z istých príčin i vás zaniímať bude, čo v tomto liste stojí.“ —

„Nebude nič obzvláštneho!“ myslel si Bobelkopf, keď všeličo v izbe upratovať začal. —

Flugmann otvoril list. Chytró prebehol jeho obsah a nosičovi doručiac nejaký darček s tými slovami:

„Vyriadiťte jeho excellencii moju najvreljšiu úctu, že o hodinu budem mať tú česť jeho excellencii sa môcť predstaviť.“

I vypravdal ho von.

„No, pane!“ obrátil sa ku sklepníkovi, „výsluch u Goetheho obdržal som; prehrali ste stávkú.“

A sklepník, ktorý písmo Goetheho znal, cítal ku svojmu najväčšiemu podiveniu:

„Milý Váš lístok prečítal som s radosťou; bude ma tešiť, keď Váš dnes odpoľudnia u seba uvidím! J. W. Goethe.“

„Čo poviete na to? zpytal sa učiteľ.

„Len choďte najprv k nemu!“ hovoril tento chladne a na jeho hladkom obličaji objavily sa vrásky nemalej omrzlosti.

Mladý učiteľ oprášil sa jako vedel a o chvíľku stál zase pred domom nedobytného básnika. Teraz mu už otvoril sluha s hlbokou poklonou dvere a voviedol ho do pracovnej izby toho muža, ktorého vidieť a s ktorým hovoriť jeho najvreljšou túžbou bolo. —

Goethe, vo svojich meteorologických studiách zahrúžený, sedel pri písacom stolíku v domáci župan zaobalený. Na spôsobený šuchot povstal hore a obrátil ku vstupujúcemu svoj zrak.

Flugmann predstavil sa a básnik spytoval sa ho milo o jeho povolání, o všelijakých záležitostiach jeho rodného mesta. Mladý učiteľ hovoril otvorene a prostosrdčne. Mal tu príležitosť ukázať, že sa mnohému učil a o rozličnom rozmýšľal. Goethe poslúchal ho pilne, len keď na konci svojej reči pripomenul, že sa v niečom i jako spisovateľ pokúsil, maličký nepokoj objavil sa na tvári básnika.

Nemálo sa ale prelakol, keď učiteľ zo svojho vrečka dosť hodný rukopis vytiahol a v ňom prehráňať sa začal. Goethe vystrel svoju pravicu, jakoby niečo od seba odstrkoval a k zadivenému učiteľovi prehovoril:

„Nehajte to teraz! Nemám k tomu času!“

„Veď je to nič tak obzvláštneho!“ hovoril skrovne učiteľ a rukopis nazpät do vrečka strčil. „Sú to len niektoré pokusy v rastlinopíse; ľahké, na vlastných zkúmaníach založené zkúsenosti, ktoré sa prírodokzumatelovi tu i tam poskytnú. Inšieho nič!“

Goethe bol zvedavý. Jeho veľiké a milé oko spočinulo na tom mieste, kde rukopis zmizol.

„Vy ste botanik?“ prehovoril k nemu.

„Máličko, vaša excellencia! Ačpráve moje známosti sa len na tie divé, opustené dietky Kvetny rozprestierajú, ktoré v horách a popri cestách svoje kališky otvárajú. Tieto som zkúmal pilne; jich najmenšie čiastky vedecky rozberal; jich zrast a dorast bedlivým okom sprevádzal a takto zkúsenosti svoje s poznámkami iných prírodokzumatelov porovnával.“

„A tieto vaše zkúsenosti myslíte uverejniť?“ zpytal sa ešte dosť chladno Goethe.

„Všetko som starostlivo v jedon celok sostavil, ponapravil a konečne i odpísal,“ odpovedal Flugmann a rukopis znovu na svetlo vyviedol. „Som príchudobný, abych prácu svoju na vlastné útraty uverejniť mo-

hol a nakladateľa pri všetkom mojom namáhaní najst' nemôžem.“

Goethe siahol po rukopise. Krátky, no zkmájúci pohľad hodil na názov jeho:

„Opustené dietky Kveteny, na horách a pri cestách posbierané v obrazoch pre mládež!“

I roztvoril rukopis a niekoľko strán s pozornosťou prečítal.

„Máličká predmluva od niektorého chýrečného muža prekliesnila by mi snáď cestu ku srdcu nakladateľa,“ prosebne prehovoril Flugmann, keď badal, že Goethe i ďalej čítať chce.

„Nechajte mi svoj rukopis do zajtraška,“ riekol Goethe priateľsky, „je v ňom niečo takého, čo ma zaníma. Jestli vám na mojej mienke záleží, tak vám ju zajtrá písomne i s rukopisom odošlem!“

Mladý učiteľ porúčal sa s blaženým úsmevom. Radosť žiarila na obličaji jeho. Myšlienka, že Goethe jeho prácu prezrieť chce, naplnila blaženosťou srdce jeho.

Keď na svoju hospodu prišiel, obzeral sa darmo po sklepníkovi. Bobelkopf bojác sa asnať víťazoslavného pohľadu učiteľovho ani sa neukázal.

Na druhý deň pred poludním obdržal Flugmann list. Bol to vlastnoručným písmom Goetheho opatrený rukopis jeho. S trasúcim sa srdcom čítal predrahé mu riadky:

„Čítanie vášho diela spôsobilo mi radosť. To najmenšie v prírode zkmáte rozumne a láskyplne, a zkusenosti vaše v milej a mládeži ľahko srozumiteľnej reči — pre ktorú vlastne i dielko vaše napísané je, — i zdeliť viete. No, presvedčil som sa, že i prírodozkúmateľ vo vašom dielku nové náhlady a poučenie najde; ponevác skrze vaše svedomité zkmávanie mnohé mylné náhlady napravené a tmavé body objasnené sú. Pokračujte len ďalej. Hľadajte nakladateľa pre vaše dielo, čo viem, že sa vám i podarí.“

J. W. Goethe.“

List tento spôsobil divy. Mladý učiteľ našiel nakladateľa a obdržal i pekný honorár, ba ročíte i podiel pri novom vydávaní svojho diela. Že Weimar opustil bez toho, aby sa bol o plácu za trovu v hostinci „K nástupcoví trónu“ mnoho staral, rozumie sa samo sebou, a sklepník Bobelkopf bol týmto naučením od ďalšej chůtky ku stávke iste vyličený.

Preložil Rehor Uram.

Prednášky o poesii slovanskej.

Od Eudovíta Štúra.

(Pokračovanie.)

Druhá hviezda, ktorá na nebi poesie romantickkej svieti, je *vernost*. Vernost je zadržanie slova mojho, slovo moje ale je moja vôľa, vôľa je z ducha. Tak máte v romantickom svete vernost Tankredovu, Cit Campeadorovu. Tankred až do smrti ostáva verným Buillonovi, a tohoto svojho pána, hoc ho druhí rytieri zanechávajú a po zámkoch sa osadia, nikdy neopúšťa; Cit Campeador bojuje proti Arabom, odníma jim zámky, a i vtedy, keď do nelásky kráľovej upadne, preca vybojováva hrady z rúk nepriateľov, a kľúče od nich oddáva kráľovi. — Na tomto základe vyniesly sa státy german-

ské, naše ale docela inšie počiatky a základy majú, preto je to veľiká neznalosť, tú istú formu státov u nás Slovanov hľadať a chceť, ktorá sa vo svete romanskom vytvorila. My Slovania proti tejto vernosti germanskej nič sme vykonať nemohli, ona bola skalou, na ktorej Germania zakladali a na ktorej sme my padali. — Tretia hviezda vo svete poesie romantickkej je *česť*. Čo je česť? Česť je držanie si na svojom duchu a na sile svojho tela. — Človek nesmie ani slovom ani skutkom môjho ducha a tela obrazíť; za to každé pohanenie a ublíženie odstrčím a mstím. Jestli ináče neide, teda razom moje telo

jako oblek ducha vydám a odmrsknem, aby som dal svedoctvo povedomia môjho ducha. Z tadiaľ máte súboj, ktorý pochádza z hlbokkej povahy a myslí germanskej. Súboj je vystúpenie dvoch osôb, ktoré sa pohanily, ktoré vystupujú, aby sa dokázalo, ktorá je z nich smelšia, bo smelosť je len z ducha; naproti tomu národy otrocké nie sú smelé, v otrokoch je strach a bojzlivosť, ktorí dotiaľ jako otroci sa považujú, dokiaľ vydaním tela svojho nedajú svedoctvo o upovedomení ducha. V súboji sa rozhoduje, kto je väčší hrdina, a druhého telo nech padne, bo je neohodné, a keď ja padnem v tom pohanený, nech padnem, bo bez cti nechcem žiť. — U Slovanov nemáme súbojov, bo jich povaha je docela iná od hlbokkej vniutornosti germanskej. Tieto tri hviezdy sú hlavním predmetom a charakteristikou celej poesie romantickkej. —

Ponevác ale v svete tomto človek je synom Božím, ponevác práve teraz, že prišiel k tomu synovstvu, je nekonečne povýšený — a za to všetko to, čo ho pohybuje, čo z neho vychádza, je ospravedlnené, i strasti i náruživosti jeho sú ospravedlnené; z tej príčiny teda v poesii romantickkej jako hlavie jednanie a predstavenie vystupuje: hnev a pomsta. Na tomto základe vytvorilo sa mnoho romantických povestí (romány). — Za príklad môžu slúžiť: „Jindrich III.“ od Shakespeara, Ariostov: „Orlando Furioso,“ „Don Carlos“ Schillerov atď. Tie strasti ale tak vystupujú, žeby vždycky dačo vyššieho dosiahly, lebo jako samy, sú nie ospravedlnené, ony ale konečne preca samy seba chcujú, a jako také v krestanstve ospravedlniť sa nemôžu.

Toto hýbanie, spínanie a búrenie sa celého sveta romanského, kde jedna náruživosť, jako vlny zbúreného mora preháňa druhú, máte vystavené v jednej romantickkej básni, ktorá preto je Iliadou Germanov. Táto básen je Goethov „Faust.“ Kto chce vedieť, čo bol svet germanský, nech číta Fausta, tam najde svet germanský v boji medzi prirodzenosťou a duchom, tam uvidí divadlo všetkých scén života germanského. K poznaniu sveta germanského rozobereme Fausta.

Faust chce svet prirodzený pokoriť a premôcť, za to studuje vedy, umenia, nauky, aby sa osilnil. V tomto víre vied o všetko prišiel, bo jeho duch chce všetky tajomnosti, ostatnie príčiny a hlboké určenie ducha preniknúť a poznať. Po takom dlhom napínaní ale zúfa a všetko mrskne preč, oddá sa do odpornej práce a s čertom sväzok urobí. Faust sa pustí s čertom do sveta, čert jeho všetkým žiadosťam povoluje, vedie ho kde telu a smyselnosťam môže lahodiť. V tomto hľadaní a svíjaní sa Fausta najprv sa ukazuje boj ducha s prirodzenosťou, potom sa zjaví extrem, nemožnosť uhádnutia toho, po čom túži, a ta upadá do zúfalstva, do prirodzenosti. Narobí hriechov, ale ani týmito ducha svojho docela zavraždiť nemôže, dačo ho vždycky núti a pokoja nikde nedá. Prebudí sa zo sna, vidí dúhu, počuje vetry a hovorí: „O jak si krásna, jak ma zabávaš barvami — ale ja len barvy vidím, svetlo nevidím“ atď. Prebudí sa, chce hlúbať, chce prijsť k pokoju, chce vidieť idealy. Tento pokoj, tento pekný svet idealov nemôže ale on najst vo svete germanskom, kde sa smyselnosti najjedol, teda prosí čerta, aby ho zaviedol do idealov pekných krajov. Najprv si Helenu vidieť žiada. Čert ju vycituje, ale na krátko, Faust ju vidí, a — chce ju myslene užívať, ide s ňou preč, ale sa ona ztratí a on zas do prvého nepokoja upadá. Nemá viac pokoja, teraz v ostatnom okamžení oddá sa na pokánie. Faust pokánie robí a posledniu hodinu čaká. Čert posielal sluhov, aby jeho dušu lapili; ale milosť Božia je väčšia; — zomiera a jeho duša letí na východ, kde počuje hlas jeho svedenej milienky, ktorá v chóre spieva a milosť Božiu čaká. — Tak je skutočne s terajším germanským svetom. Jich namáhanie bolo božstvo docela pojať, aby sa jim nepodarilo, oddali sa do smyselnosti, nemajú pokoja a v tomto zvíjaní sa očakávajú súd Boží. Jako Faustova duša nenajde tu pokoja, ale pre milosť Božiu letí na východ, tak skutočne nieta v terajšom svete germanskom pokoja, ale najde svet smierenie na východe. — Hoc jako sa Faust proti tomu hádzal a hrešil, všetko darmo, on to zmeniť nemohol,

bo tam bude smierenie; ztadiaľ zasvieti pokoj sveta a národov, tam na východe dosiahne svet odpuštenie a milosť Božiu, za ktorou sa na západe darmo sňahal. Goethe zakončil i svet i poesiu germanskú, bo všetko, čo tým svetom hybalo, do jednej básni vplietol, v nej nie len boj germanského života, ale i ľudstva predstavil a preto tá básen tak hyba. On zakončil tým, že duša jeho ide na východ a tam odpuštenie dosahuje!

O poesii romantickej vôbec povedať sa môže, že je nie tak pekná jako prenikavá, hlboká a vniutorná; bo k peknosti treba inšieho rozmeru. Básen skutočne pekná, je básen klassická, *zwei* pekná. Peknosť sa nemôže od sveta odorvať, búriť, smiesť atď., ale musí byť ideálna, v ktorej ustavičná harmonia ducha a prírody v peknom objatí zachvieva. Konečne po tomto dlhom svíjaní sa nemecky svet padne do blata a s nim i poesia do obecnosti každodennej. To je koniec. Kto už koniec poesie romantickej nevidí, ten je slepý, — už padla do prachu a zabrizaná je blatom. Schiller hovorí, že francúzska dramatika pred tým v tom záležala: že v nej manželstvá sa spojovaly; teraz ale v tom záleží, že sa v nej manželovia roztrhávajú a rozlučujú. A túto ničomnosť, telesnosť, milovanie cudzoložné, milenky atď. vidíte teraz v básňach a divadlách nemeckých predstavené, jako: „Zwei Bräutigame und eine Braut“ a sto iných. Ale i komika a humoristika národ nemecký opanovala, dôkaz toho, že sa duch prísno viac už nezabáva. Iným dôkazom padlosti a ničomnosti nemeckej sú: karikatury, ktorými sa to, čo jim pred tým vážne a sväté bolo, jako ničomné predstavuje, na pr. Hegela vykarikovali pri kotle, z ktorého rúrami para ide a pod nim oheň horí. Para vraj má znamenať ducha (den Geist, Spiritus) a iné mnohé. Sem prišla poesia romantická, vytvorov poetických v nej viac nebude, už je vyspievaná i jej vyspievano. — Ale dosť tohoto sveta, z ktorého na nás mnoho zavieva, dosť toho nepokoja, toho spínania a zviňania sa atď.; treba ľudstvu a svetu prísť i k uspokojeniu a smiereniu. A tento pokoj, toto sveta a ducha smierenie býva vo svete slovanskom, v ňom

ono šumi a bude šumieť v poesii slovanskej, jako holubica vyletí nad svetom a nad nim sa rozprestrie.

Hovoril som: že v romantickej poesii a vôbec vo svete germanskom vystupuje duch uvedomený, že Kristus uznal sa Synom Božím, že je to kameň, na ktorom sa zakladá vyvinovanie všetkých vekov kresťanských. Povedal som, že v romantickej poesii je a panuje *poznánie ducha*. Teraz ale poznánie ducha ešte nenie všetko, nie skutočnosť, to je len príprava k uskutočneniu ducha. Nič sa násilne a prudko nevyvíja, ale len po svojich stupňoch kráča, tak i v romanskom svete ešte je len poznánie ducha, ale nie vyvedenie vôle jeho, za to panuje v ňom: rozorvanosť, nenasýtenosť, že sa duch do seba obrátil a do vniutornosti zasiahol, za to v ňom javí sa túžba po nadobýčajnosti. Toto všetko vyteká z jedného prameňa. Panuje v svete tom i čistý smútok; bo to je veľmi veľký odpor, poznať podstatu ducha, ale ju neukončiť. Ten smútok i v počiatku kresťanstva sa rozprestiera; Kristus umiera na kríži! Toto ukrížovanie a mučenie stojí ustavične pred očami sveta a tento, že sa nemôže stať tým, čím sa uznal, prichádza do hlbokého smútku. Môže sa povedať: že ľudstvo v tomto svete bolo druhýraz vyhnané z rája. — Rečil v raji. — Ponevác duch nemal ešte tie sily, vyvieť to, čo za právo náboženstvom kresťanským sa uznalo, preto muselo ľudstvo do veľkých trápení a súžení prísť. — Ztadiaľ pochádzajú mnísi. A pri tom všetkom ešte nielo uskutočnenia a vyvyšenia sa ľudstva k tomu, čo jeho večným základom je.

Táto roztrhanosť, smútok a túžba je charakter romantickej poesie. Goethov Faust je opravdivý vyraz tohoto sveta. Človek, že poznal ducha a vôľu Božiu, nenie spokojný so svetom, ale chce ho docela poznať, tak rečeno myslami mákať, vyskúmať, vyzpytovať, a preto púšťa sa do hlbania všetkeho. Tak robí Faust, začne sa mu plamenčok, nazdá sa, že to duch, napína sa a naraz sa odhodí. Chytá sa do všetkých vied, mysliac, že ducha konečne vyzkúma. Vo videní ale tejto nemožnosti všetko nechá a do telesnosti sa oddá. Chce vidieť harmoniu sveta,

žiada si Helenu, tu ale chce smyslne nadužiť, konečne všetkeho sa nasýtiac k smrti sa blíži a bez všetkeho namáhania svojich následkov v smrti sa smieri, a duša jeho zaletí na východ. Toto je hlboká báseň, pre nás veľmi dôležitá, bo ona robí priechod do našej poesie.

Toto i sám Goethe tuší, práve keď Fausta dokončí, príjde k nemu Miczkjevicz a tomuto daruje pero, ktorým Fausta písal, jakoby testament umenia inšiemu svetu oddával. Nie to prípadné, že sa to tak stalo.

(Pokračovanie nasleduje.)

Rozmanitosti.

Dva historické platany (vodokleny) obzeral si Jeho Veličenstvo kráľ a cisár náš na svojej ceste po Dalmácii v zahrade grófa Gozzea v Trieste. Platany tie boli pred tristo rokmi z Carihradu na svoje terajšie miesto presadené a sú to stromy tak veľké, žeby v chlárku jedného z nich mohol táboriť celý broj vojska. Strom ten má v objeme tridsať stóp. Šesť najvätsích mužov zo sprievodu cisárovoho mohlo ho veľmi ťažko rukami spojenými obtočiť.

Na lade. Newyorské noviny prinášajú desnú zprávu o útrpnostach štyriatridsať mužov z Nového Fundlandu, s ktorými odtrhol sa lad, na ňomž väčšinou hladom a zimou zahynuli. Všetci boli z mestečka St.

Mary. Dňa 2. marca uzreli loď, ktorá asi poltretej mile od brehu na lade väzela. Vydali sa k nej po lade, dostali sa na loď a ostali tam do večera. Keď sa vracali, zbadali, že sa lad od brehu odtrhol a ďalej do mora pláva. Nastala noc, k lodi sa už dostať nemohli a do rána zahynulo z nich sedem. Z ostatných odvádzilo sa deväť na kru, o ktorej sa domnievali, že pláva ku brehu. No, zklamali sa; i museli tri dni a tri noci na lade ostáť; šesť zomrelo, ostatných troch zachránila loď „George St. Fogg,“ ktorá sa k nim priblížila. Osemnásť mužov, ktorí na plávajúcu kru sa neodvážili, dostali sa po veľkom namáhaní na uviazlu loď, kde museli vyčekať desať dní, lež jim pomoc prišla.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Pane, ratuj nás, hynieme. Kresťanská mravouka o pravdách evanjelických, prednesená ľudu kresťanskému v kázňach nedeľných a sviatočných skrz Franka Hunolt-a, kňaza z Tovaryšstva Ježišového, na šesť dielov rozvržená, k všeobecnému prospechu nie len kazateľov a duchovných správčov, ale i ktoréhokolvek stavu kresťanov. Soslovenčená od Jozefa Bieleka, kňaza biskupstva nitranského. Vydáva J. V. Havlíček, kňaz arcibiskupstva ostrihomského. V Skalici, tlačou Fr. X. Škarničla Synov. Sväzok I. (r. 1871), II. (r. 1872), III. (r. 1873), IV. (r. 1874). Každý sväzok je najmnieň 10 hárkov silný; cena jeho obnáša 1 zl. r. č. Dielo toto nazýva sa kresťanskou mravoukou, ponevác obsažené v ňom kázne smerujú napospol k vyskúmaniu, pokarhaniu a napraveniu mravov a života. Nie sú usporiadané dľa nedeľ a sviatkov, jako tieto po sebe nasledujú; lež rozvržené na „šesť dielov“ dľa toho,

jako látky, o nichžto sa pojednáva, jedna s druhou súvisia: predne preto, aby jich každý tým svobodnejšie používať, a kážeň na každú nedeľu a sviatok, premeniac jedine úvod, sebe dľa chuti vybrať mohol; za druhé: aby ten, ktorý by o istej látke, na pr. o istého stavu povinnostach, neprávostach, čnostach atď. čítať lebo kázat chce, nemusel vo všetkých dieloch predmety sem náležiaace vyhľadávať, mohúc hned v prvom diele o živote kresťana, v druhom o hriechoch a neprávostach, v štvrtom o kresťanských čnostach, čo žiada, naleznúť. V každom však diele vykázané sú v úkaze kazateľskom kázne na všetky nedele a znamnitejšie sviatky v roku. Mohlo by sa zdať mnohým, že to posluchačov omrzne, keď sa niekoľko nedeľ o istom predmete pojednáva, jako je to zvláste v prvom diele vyznačeno; dľa skúsenosti však týmto o mnoho viac dobrého docieli sa, nežli keď sa za každým o novom predmete káže, ponevác ľud celý



týžden časnými starostami zaneprázdnený veľmi snadno zapomína to, o čom len raz očul; naopak to, o čom často s novými pohútkami hovoriť slyší, tým lepšie v pamäti podržuje a sta vec dôležitú tým väčšmi si váži. Úvody (exordia) kázni sú krátke, pretože sa nimi drahocný čas mári. Z tej istej príčiny nepredchádzajú na sviatky v roku žiadne chvaloreči — tieto budú nasledovať v šiestom diele —; pretože z toho len chatrný duševný prospech a málo polepšenia života vyplýva; lež pokračuje sa vždy v započatom predmete. Prednesené, a to rozličné pravdy sú na pospol mnohými už podobnosťami, už dejepisnými udalosťami potvrdzované, pretože dľa skusenosti tieto poslucháčmi najviac hýbu a jim slyšané pravdy tým hlbšie v pamäť zaštepujú. Väčšina kázni je väčšia a rozsiahlejšia, nežli by ju bolo možno za hodinu hovoriť; avšak kázne tie sú väčším dielom na dve stránky rozdelené, a tak sa snadno z jednej dve kázne zpraviť dajú; a potom nie každé mravné naučenie hodí sa pre každého poslucháča; môže teda kazateľ to, čoby pre svoje poslucháčstvo za menej prospešné uznal, vynechať, a preca mu dostatočná látka k predneseniu pozostane. Každá kázeň je na viac pri odpočiatkoch (alineach) položených čísiel rozdelená; z ktorých čitateľ v krátkej chvíli celé pojednanie pravdy nahliadnuť, a tak to, čo sa mu buďto neľúbi, alebo nezdá byť vhodným, neztratiť s čítaním mnoho času, pominuť môže, kdežto bez takéhoto rozdelenia celú kázeň prečítať musí, a preca konečne nič, čoby pre neho bolo, nenajde. K cieľu tomuto pripojuje sa ku každému dielu soznam, obsah a krátky rozvrh všetkých kázni. — I odporúčame znamenité dielo toto, ktoré zaopatríť si možno u p. vydavateľa v Požoni (Kath. Pfarrhaus), našemu kat. duchovenstvu čo najснаžnejšie.

Životné arcibraterstvo sv. Ružena ku cti najsvätejšieho mena Ježíš a Maria usporiadané. Turč. Sv. Martin, 1875. Tlačou a nákladom knihtačiarско-účastinárskeho spolku, v osmorke, strán 47. Cena výtisku 10 kr. r. č. a na každých 10 výtiskov jeden výtisk nádvkom.

Modlitby životného arcibraterstva sv. Ružena ku cti najsvätejšieho mena Ježíš a Maria usporiadaného. Turč. Sv. Martin, 1875. Tlačou a nákladom knihtač.-účast. spolku, v osmorke, strán 20. Cena výtisku 5 kr. r. č. a na každých 10 výtiskov jeden výtisk nádvkom.

Bibliotéka paedagogická, odporúčaná konferenciou učiteľstva Pražského, chystá po-

dati mnohá dôležitá dila, z nichž dlužno jmenovať: veľmi obsírné a důkladné Dějiny vychovatelství od prof. Fr. Šimka na ústavu učít. v Soběslavi (co III. díl „Vychovatelství“), Počátky dušeslovi od prof. Jos. Šauera z Augenburku na ústavu učitelek v Praze, Nauku o harmonii hudební od red. Fr. Gregory v Pisku, věhlasného hud. skladatele, Zprávu, kterou dal pán Jan z Lobkovic a na Has. synu svému Jaroslavovi o tom, jak v životě chovati se má (z Roudnického rkpu.), 2. oprav. vydání Rostlinictví od Dan. Slobody, Některé úkazy přírodní od red. Dr. Em. Hryse na učít. ústavě v Soběslavi, Návod ku kreslení pro školy nár. vydané Maticí Komenského a j. v. Tato díla, jakož i uveřejněné výtečné práce v „Bibliotéce paedag.“ nejlepší jsou zárukou praktičnosti podniku toho, který se těší neobyčejné přízni u učitelstva našeho, a nebude zajisté pokročilého učitele, který by mohl postrádati buď celé, buď jednotlivých svazkův „Bibliotéky“ tak důležitě. Posud vydáno devatenácte svazkův nákladem kněhkupce pro paedag. literaturu Fr. A. Urbánka v Praze.

Divadelní svět. Sbírká dram. prací původních i jinojazyčných se zvláštním ohledem na literaturu slovanské. Redaktor J. U. Dr. Jos. Štolba. Sbírká tato, jedinká svého druhu v literatuře naší, v níž uveřejněny jsou důkladné práce, jako: I. Zapovězené ovoce, veselohra od Dra Štolby, II. Panenské sliby od Fredra, III. Poděbradovna od Zakrejsa, IV. Slaměné srdce od Muratori-a a Gringoire od de Banville, V. Matěino dílo od Dra Štolby a VI. Aesop, veselohra od Rákosi-a, obohacena bude v VII. svazku výtečným překladem Douchovým Shakespearovy veselohry „Sen v noci svatojanské“, kterýžto kus dávno jest ve vydání Matičném rozebrán a časté poptávky po něm se dějí. Vyjde během měsíce července. Sbírká „Divad. svět“ budíž doporučena všem přátelům literatury co nejvčeleji. Vydává ji kněhkupec Fr. A. Urbánek v Praze v úpravě elegantní.

Činnost místní školní rady na základě vydaných zákonův a nařízení. Ku prospěchu obce, vlasti, státu a cirkve. Sepsal Leop. Červenka, učít. a člen místní šk. rady. Seznam učebných pomůcek a kněh sestavili far. Tom. Novák (theol. literaturu), prof. Dr. Fr. Houdek (fysik. přístroje), kněhk. Fr. A. Urbánek (vše ostatní). V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1876. VIII^o; str. 104; cena 50 kr.

Kytice. Sbirka zábavného i poučného čtení pro mládež. Svazek III.: Andulcím Černouš. Blažena a Matilda. Náš žebřák. Oběd na poli. Povídky od Františka Pravdy. V Praze 1875. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. Malá VIII^o; str. 128; cena 40 kr.

Poetická čítanka. Sbirka básní původních i přeložených, již dle básnických druhů k tisku upravil Václav Petrů, ředitel reálného gymnasia v Pelhřimově. V Praze. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. 1875. Sešit 9. VIII^o; str. 76; cena 30 kr.

Sbirka spisův dramatických. Svazek IV. Maliří. Veselohra ve třech dějstvích od Adolfa Wildbranda. Přeložila Bohumila Klimšova. V Praze. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. 1875. VIII^o; str. 74; cena 50 kr.

Úplný převod měr a vah posavadních na metrickou a naopak. K potřebě všeobecné sepsal Frant. Karel Opa, učitel na Mělnice. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1874. VIII^o; str. 32; cena 16 kr.

Seznam českých knih a časopisů, které na skladě má kněhkupectví J. Otto v Praze (Václavské nám. č. 14).

Bányász négyes, Boldis Ignác zeneszerzeményei. I. sz., Op. 2. (Bergmanns Quadrille). N. Tiszt. Osvald Richard úrnak ajánlva. Zdarilá štvorika táto našeho mladého skladatele je k dostání v administraci časopisu „Tanc“ v Budapešti (viziváros, főútea, 20. sz.) a u skladatele vo Vrábľach (Verebély). Tlačou T. W. Garbrecht v Lipsku. 1875. Cena 50 kr.

Všetky tieto spisy odporúčame čo naj-
snažšie ct. obecnstvu svojmu.

Listareň redakcie a administrácie.

Vľacteným priateľom mojim, ktorí ma dňa 9. júna v Prešporku prítomnosťou svojou počtíli, a ďalekopisom, listovne i osobne k víťazstvu môjmu blahozelali, vyslovujem týmto úctive svoje najsrdečnejšie dieky. — P. J. S. vo V. „Orla“ pošleme do Erlangen-u. Pište nám o Vašom živote. — P. P. K. v K. Vec je v poriadku. — P. Laskomerský. Dieky. Tušenie Vas nezklamalo: pozerajú do slnka,

padajú do jarku! Na zdar! — P. J. K. v Sl. B. Dieky! — P. St. V. v Hofgastein-e. Dieky za milé riadky Vaše! — P. J. R. v D. Rukopis nášeho mádoústeho Sládkoviča prijali sme s radosťou. Zartovný výtvor ducha zvečnelého poety uverejníme. Dieky! — P. M. B. v P. Kedy pošlete svoj cestopis? — P. A. B. v Budap. „Slovesnosť“ pošielame. Pište!

Oznam.

S týmto číslom končí sa prvý polrok

„ORLA“ 1875;

i prosíme ct. obecnstvo, aby svoje nedo- a predplatky čím skôr nám odoslať ráčilo. My z našej strany vynaložíme všetko, by náš jediný krásoumný časopis zdarne a ku cti nám Slovákom sa udržal; no upozorňujeme i na to Bratov a Sestry Slovenské, že sa nám práca naša len tak daríť môže, keď budeme všestranne duševne i hmotne podporovaní. Na zdar rezkejšiemu letu tatranského „Orla!“

Redakcia a administracia

„Orla.“

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievidzi (Privigye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV. a V. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orl“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť: spolek v T. Sv. Martine.